

Institut del Teatre

Tal faràs, tal trobaràs

d'Eduard Vidal i Valenciano

Any 1865

Edició a cura de Ramon Panyella

Repertori Teatral Català

Presentació general

L'escriptor vuitcentista Eduard Vidal i Valenciano ha quedat a l'ombra d'altres autors dramàtics de la seva generació que van tenir molta més continuïtat i ambició en la construcció de la seva trajectòria teatral. Tot amb tot, la vinculació de Vidal amb el teatre fou producte d'una veritable vocació que es manifestà de múltiples maneres, molt especialment durant la segona dècada de 1860. Sobretot com a autor d'una obra considerable en diversos gèneres dramàtics i que fa servir tant la llengua catalana com la castellana; i també en la seva condició de director i empresari teatral (creà la seva pròpia companyia dramàtica en català amb la qual s'instal·là al teatre Romea entre 1864 i 1867).

A aquest interès profund pel món del teatre, que explica la vinculació estreta amb joves dramaturgs com Serafí Pitarra i Conrad Roure o la col·laboració amb J. Anselm Clavé, per exemple, s'hi afegirà en un moment determinat l'assumpció programàtica d'un objectiu que connecta amb el desplegament del catalanisme literari: situar l'escena catalana i el català en els paràmetres d'un teatre culte, seriós, això és, proveir el moviment de la Renaixença d'un teatre d'ambició literària homologable al dels autors castellans i, alhora, que fos acceptable, en termes d'ideari, moral i entreteniment, per a un públic ampli, tant popular com burgès.

La redacció de *Tal faràs, tal trobaràs* (1865) respon a aquesta doble força esmentada que actua en Vidal (forta inclinació pel teatre / assumpció dels objectius de la Renaixença) i serà el primer intent del dramaturg per fer sortir el teatre en llengua catalana de l'àmbit del teatre festiu, popular, de nul·la pretensió literària, que dominava en exclusiva l'escena catalana aleshores. «Cap obstacle», afirmava l'escriptor, «serà prou per a detenir-me en lo camí que m'he marcat, per a dur a terme la creació d'un teatre català». És convencionalment acceptat, doncs, que *Tal faràs, tal trobaràs* marca l'inici d'aquesta «missió» de creació del teatre culte de la Renaixença. Un propòsit que Vidal continuarà amb d'altres obres (especialment *La virtut i la consciència*, de 1867, i *Paraula és paraula*, de 1869) i que, més important encara que la construcció de la pròpia carrera teatral, marcarà el camí d'un possible teatre culte en català per a d'altres dramaturgs (amb Frederic Soler com a paradigma).

Tal faràs, tal trobaràs inaugura per a la llengua catalana, i per tant, per al sistema literari de la Renaixença, el gènere del drama de costums

català. D'una banda, Vidal i Valenciano hi fa gala del seu ofici com a dramaturg per construir una obra que sigui capaç de captar i mantenir l'interès del públic, servint-se de recursos dramàtics i efectes escènics degudament dosificats al llarg dels tres actes del drama. Busca, doncs, la construcció de clímaxs, la creació d'expectatives amb al·lusions que apunten al cor del conflicte, el joc de tensió/distensió, o, aspecte rellevant, el recurs a un *Deus ex machina* per trencar sense estridències i d'acord amb la moral de l'època la fatalitat d'un amor sotmès al disseny patern i obtenir així un final feliç al gust del públic. D'altra banda, Vidal ens mostra el seu bon coneixement de la tradició dramàtica imperant a l'època, tant la immediata del sainet en llengua catalana (per exemple, el tema principal del drama —el conflicte entre amor i autoritat paterna— és de clara filiació sainetesca) com la del drama romàntic en llengua castellana (Xavier Fàbregas subratlla les coincidències de Vidal amb el drama romàntic castellà *Flor de un día*, de Francesc Camprodon), i, de manera general, la del melodrama lacrimogen (sentiments agitats, les tensions amoroses en què viuen els personatges, retoricisme sentimental exacerbat i absolutament estereotipat, la recerca de l'emotivitat del públic amb efectes que commoguin, etc.).

En darrer terme, *Tal Faràs, tal trobaràs*, ja des del sentenciós títol (fer el bé sempre té recompensa), és una obra moralitzant que exalta valors tradicionals molt del gust del món conservador de la Renaixença, com l'obediència filial, la supeditació del desig amorós a l'interès patern, el concepte d'honor i el compromís amb la paraula donada, entre d'altres. Des d'aquest punt de vista, l'actualitat del drama pel que fa a l'ideari que s'hi defensa és més que dubtosa; però dins del context teatral de l'època és una peça exemplar en llengua catalana tant del mode romàntic de fer teatre culte com d'adequació reeixida als valors i gustos de la burgesia i de les capes mitjanes catalanes de mitjan segle XIX (l'obra, de la qual sembla que es van fer una trentena llarga de representacions, fou molt ben acollida pel públic en general i per la crítica).

Fitxa de lectura

Autor

EDUARD VIDAL I VALENCIANO
(Vilafranca del Penedès 1839 - Barcelona 1899)

Títol

Tal faràs, tal trobaràs (1865)

Edicions

1865: Barcelona, Jaume Jepús
1875: Barcelona, Estampa de Salvador Manero
1894: Barcelona, Impremta Gutenberg

Personatges

Joan, Maria, Pau, Fidel, Vadó i Andreu.

Estrena

4 d'abril de 1865, al Teatre Principal de Barcelona.
Intèrprets: Agustí Munné (Joan), Francisca Soler (Maria),
Josep Villahermosa (Pau), Emili Arolas (Fidel), Antònia Joanín
(Vadó) i Francesc Torrembó (Andreu).

Gènere

Teatre romàntic: drama de costums.

Temes

La submissió de l'impuls amorós a l'autoritat paterna.
Honor i sentit del deure.

Espais

Estança d'una casa modesta.

Sinopsi

L'acció passa en temps contemporani en un poble de la costa catalana al llarg d'un únic dia. El vell pescador Joan Llobet ha concedit la mà de la seva filla, Maria, a un ric armador, en Pau Gleba, amb qui Joan és en deute des que aquell va salvar-lo de la mort en temps de la primera Guerra Carlina i el redimí de la misèria. En Pau estima Maria de veritat, però el cor de la noia només és per al jove Fidel; tanmateix, se sotmet no sense un agut conflicte interior a l'autoritat del pare i accepta el compromís amb l'armador, home noble i generós.

Aquest, arribat d'un llarg viatge marítim a casa dels Llobet per formalitzar el nuviatge, descobrirà el secret amorós de Maria; se sentirà enganyat per ella i el seu pare (tot i que aquest tampoc no sap res de la passió amorosa entre la filla i Fidel) i ofès el seu honor, per la qual cosa desistirà del casament. La intervenció del jove Vadó, afillat pels Llobet de ben petit i que estima Maria en secret, propiciarà que Pau disculpi en Joan i torni a acceptar la noia com a esposa, que obtindrà també el perdó del seu pare.

L'ordre restablert però només en aparença, ja que l'arribada d'en Fidel a la casa, que ve a acomiadar-se per sempre més de la família Llobet abans d'embarcar-se, trasbalsarà enormement en Pau, que reconeix en la persona del noi aquell qui va salvar-li la vida setmanes enrere a la badia de l'Havana en ser assaltat per uns lladres. En deute des d'aleshores amb el seu anònim salvador, ara podrà saldar-lo fent pel seu honor el més gran sacrifici: renunciar a Maria perquè pugui ser d'en Fidel. Amb el cor sofrent, Pau i Vadó abandonen la casa per fer-se a la mar cap a un exili amorós de per vida.

Bibliografia bàsica

- AYMÀ, Jaume. «La Vida i l'obra d'Eduard Vidal i Valenciano». *Revista de Catalunya* (Barcelona: Institució de les Lletres Catalanes), núm. 093 (15 desembre 1938), p. 677-690.
- FÀBREGAS, Xavier. «Eduard Vidal i Valenciano». A: *Història de la literatura catalana*. Vol. 7. Barcelona: Ariel, 1986, p. 351-53.
- FOGUET I BOREU, Francesc. «Vigència del teatre d'Eduard Vidal i Valenciano». A: *150 anys de música*. Societat Coral El Penedès. Vilafranca del Penedès: Societat Coral El Penedès: Institut d'Estudis Penedesencs, 2012, p. 83-103.
- GRAS I ELIAS, Francisco. «Eduard Vidal i Valenciano». A: *Siluetes d'escriptors catalans del segle xx*. 3a sèrie. Barcelona: L'Avenç, 1918, p. 83-94.
- GÜELL I BARCELÓ, Manuel. *Biografia (provisional) d'Eduard Vidal i Valenciano*. Vilafranca del Penedès: Ajuntament, 1999.
- REGULL, Pere. «El vilafranquí Eduard Vidal i Valenciano: 1838-1899». Vilafranca del Penedès: Arxiu Bibliogràfic de Vilafranca, 1957.
- ROURE, Conrad. «“Tal faràs, tal trobaràs”, primer drama catalán». A: *Recuerdos de mi larga vida*. Vol. 2. Barcelona: Imp. de Domingo Garrofé, 1926, p. 169-73.
- SOLÉ I BORDES, J. «Notes sobre el teatre d'Eduard Vidal i Valenciano». A: *Miscel·lània penedesenca*. Vol. 4. Vilafranca del Penedès: Institut d'Estudis Penedesencs, 1981, p. 203-236.
- SUNYER I MOLNÉ, Magí. «The earliest theatre of Eduard Vidal i Valenciano: literature of a new society». *Catalan Review*, 28, p. 171-88, 2014.
- TUBINO, Francisco M. *Historia del Renacimiento literario contemporáneo en Cataluña, Baleares y Valencia*. Madrid: Imprenta M. Tello, 1880 [Edició facsímil en CD-Rom: Lleida: Punctum, 2005].
- YXART, Josep. «Teatre català». *Obres catalanes*. Barcelona: Tipografia L'Avenç, 1896, p. 214-340.

A...

Lo dia quinze de setembre de l'any passat escrivia el primer vers d'aquest drama. Lo dia quatre de febrer del que transcorre deixava llest lo borrador. Estranya coincidència!

La nit del 27 de març era la destinada per a sa estrena, mes la falta de censura va retrassar-la i, al 31 del mateix, rebia amb ansiós goig un telegrama que autoritzava sa representació i una carta guardadora de moltes i justes llàgrimes. En tot, contrastos!

Sempre el condol al costat de l'alegria!

Tantes casualitats reunides m'han servit per no titubejar ni un sol punt en l'elecció de qui devia ocupar la primera de ses planes.

Si sa lectura pot, per un moment, aminorar sa greu pena, darà son humil treball per ben emprat.¹

L'Autor
Abril de 1865

¹ Les «casualitats» (o «coincidències») de les dates a què es refereix l'autor en les línies precedents són inextricables. Hem intentat de posar-hi llum però l'intent no ha donat cap fruit. De la mateixa manera, tampoc no ens ha estat possible d'aclarir qui és el personatge «qui devia ocupar la primera de ses planes», és a dir, aquell a qui sembla que va dedicada l'obra. L'embull de la nota és considerable, doncs.

Tal faràs, tal trobaràs

Drama en tres actes i en vers
d'EDUARD VIDAL I VALENCIANO

Any 1865

PERSONATGES

JOAN
MARIA
PAU
FIDEL
VADÓ
ANDREU

L'escena passa en un poble de la costa

Edició a cura de Ramon Panyella

ACTE PRIMER

Lo teatre representa l'habitació baixa d'una casa de modestes condicions. Porta gran al fons, un poc entrada cap a l'escena i formant un petit recibiment. La contraporta, que deu ésser en rigor la que constitueix lo foro de la decoració, la forma una ventalla de vidres amb cortinetes blanques. A un i altre cantó de la porta del foro, dues grans reixes bombades cap a dins que arrenquen des de terra, i, com a adorno de les mateixes, unes grans cortines de cosolí de quadres o llistes penjades amb anelles de ses barres i recollides als costats. A mà esquerra tres esglaons amb barana de balustres de fusta que porten a l'entresol. A la dreta una porta que figura conduir a la cuina, i a l'esquerra, en segon terme, altra porta que va a l'habitació baixa veïna. Taula i cadires pintades. Parets molt blanques i tot en lo major aseo.

ESCENA I

JOAN omplint la pipa. MARIA cosint.

JOAN: Arregla el llit de pilans
amb aquells més fins,
vànova i cobra coixins,
i posa en lo rentamans
tovallola de ginesta.
Les cortines de rovell,
tot lo bo gasteu per ell,
que diada com aquesta
més no compto, Mariona,
que a brillar torni per a mi.
I sento tal goig aquí, (*Assenyala el cor.*)
que a fe estic d'enhonorabona.
Tu que saps, filleta meva,
lo molt que jo soc agraït.
Tu que tants cops m'has sentit
quant dec al patró Pau Gleba,
a l'home que em va salvar
lo bon nom, l'honra, la vida.
Tu, que com jo ets agraïda,
comprendre'm no et costarà.
I al saber que avui venia,

després del temps que faltava
l'amistat que ens professava
i que ma casa escollia,
mon cor ha envaït lo goig.
He oblidat los dols, los anys,
mos cabells blancs, mos afanys,
i el content me torna boig.

MARIA: Tant l'estimeu?

JOAN: Tant l'estimo (*Amb entusiasme.*)
que, si em demanés la vida,
li dava tota de seguida.
I fins a dubtar m'arrimo
per més que s'estranyi algú,
que li duc tanta afecció,
tant amor, tant, i tan bo,
que l'aimo... el mateix que a tu.

MARIA: No és estrany, sent-li deutor
de tot quant heu adquirit.

JOAN: I de l'honra. I si agrait
no glateix de l'home el cor,
lo mateix és que un fred dia
d'hivern sense sol ni llum,
que és la gratitud perfum
que al fons del pit Déu envia.
I fins a dir-te arribaré
i procureu recordar:
(*Amanyagant la mà d'ella que el mira
amb tendresa.*)
qui els favors sap olvidar (*Sentenciós.*)
no pot ser home de bé.

MARIA: Ai del cor que mai olvida!
(*Recollint la roba que cosia.*)
I ai de qui el cor ha donat!

JOAN: I ara hi penso: ben mirat,
com vas aixís, vergelida?
Per què no et poses de festa?

MARIA: Mudar-me...

JOAN: I doncs! Ara ves!
Rebries aixís al promès?

MARIA: Si vaig bé..., neta i honesta,
què més voleu?

JOAN: Què vull? Va!
Que et posis tot lo millor,
i fins aquell mocador
que ton cosí et va portar
al retorn d'aquest viatge.

MARIA: El d'en Fidel?

JOAN: Dona, sí.

MARIA: És crespó i no fa per a mi.

JOAN: Si avui estem de nuviatge.

MARIA: Bé, pare..., deixeu-ho anar...
Si ell me vol...

JOAN: Això ho saps bé.

MARIA: I massa! Per açò creuré
que, com me trobi, em prendrà.
Que en qui bé estima, no implica
ni aminora son amor
que porti arracades d'or
ni que vagi o no bonica.
I al demanar-me al meu pare,
crec jo bé que el bon Pau Gleba
tan sols voldria per seva
no la roba, sí ma cara.

JOAN: Mes noia que està promesa
i no ansia agradar al promès,
o bé s'amor no fa el pes,
o bé el seu promès li pesa.

MARIA: En capficar-vos, ni un tir
vos arrenca d'una idea.
Per ventura soc tan feia?

JOAN: Feia tu! Ni val lo dir-ho,
que atresores tal collita
d'hermosura i de bondat
que a fe em tens enamorat
i gojós mon cor palpita. (*Amb amor de pare.*)

MARIA: Qualsevol veí us oís,
creuria no tinc padrí.

JOAN: I què se me'n dona, a mi?
A cas ells ens donen res?
I ta virtut i bondat
ben conegudes estan.

VADÓ (*dins*): Nena, Maria, Joan.

JOAN: Que crides?

VADÓ (*sortint*): *El Caritat.*

JOAN: Vinc tot seguit. I tu,
et quedes o vens, noia?

MARIA: Esperaré.

JOAN: Fes doncs lo dit, sents?

MARIA: Molt bé.

Cor meu! Cor meu! Ja, què esperes?

ESCENA II

MARIA: Hores dolces de ma vida,
sognis de rosa estimats,
il·lusions, felicitats,
fugiu, que la pena en vida
mon cor en plants negat.
Esperança arrobadora,
dies de ditxa passeu,
sants records quedeu en pau.
La meva ànima que plora
us dona trist adeu siau.
Ja mai més podré joiosa
entonar dolça cançó
que la brisa remorosa
de la mar duia gustosa
envolta amb son cast petó.
Ja mai més, no sent perjura,
podré donar-li un record
sens lliurar a l'ànima pura
la més trista desventura
entelant mon trist honor.
Ja no tindrà la rosada
colors, ni els ocells cants gais,
ni pau la santa vesprada,

ni ventijols l'alborada
pel meu cor que sols guarda ais!
I en tant que mon cor sospira
i gemega de dolor,
somriure i fingir si em mira,
falsa esperança que girés
en mos ulls sense calor.
I donar al que no estimo
la vida envolta en un sí;
i sofrir sa veu, son mimo;
viure sempre a son arrimo
i esperar la mort al fi.
És cruel, mes ma estrella ho vol.
I qui ma estrella trasmuda!
Ai gratitud! ¿Hi ha desconsol
més gran per un cor tot sol?
Reina del cel: deu-me ajuda!
(Cau a la cadira cobrint-se el rostre.)

ESCENA III

MARIA, VADÓ, *que s'hi acosta poc a poc contemplant-la amb carinyo, fins que li posa la mà a l'espatlla.*

VADÓ: Mariona.

MARIA: Ai Noi... (L'ai sorpresa. Lo noi somrient.)

VADÓ: Què tens?

MARIA: Jo? No res.

VADÓ: Ploraves.

MARIA: No.

VADÓ: Doncs, per què els ulls tens encesos
i el respirar fatigós?
Què et passa? Que estàs malalta?

MARIA: Malalta!

VADÓ: Sí.

MARIA: No, Vadó.

VADÓ: Doncs estàs trista.

MARIA: Ca!

VADÓ: Creu-ho.

MARIA: No sé per què ho dius.

VADÓ: Lo cor
no m'enganya, i menos, nena,
quan pensa en tu.

MARIA: Quin xicot! (*Amb carinyo.*)

VADÓ: Un xicot que sols ansia
veure't contenta. (*Amb amorositat.*)

MARIA: Vadó. (*Dant-li la mà.*)
Per què ets aixís?

VADÓ: Tan ximplet?

MARIA: No, germà... Tan carinyós.

Al sentir germà, VADÓ li besa la mà i MARIA la retira amb suavitat.

VADÓ: M'estranya que m'ho preguntis.
Recorda't que era un xicot
sol, perdut, sens pare i mare,
lo que es diu un granujón.
Que ningú m'apreciava,
que de mi fugien tots,
que fins les mares privaven
que amb mi juguessin los nois.
I ma falta tan sols era,
com ja saps, ser sol al món.
Un dia vaig prendre un pa
de la post de vostre escó.
Tenia vuit anys, i tenia gana!
M'agafà en Joan i, en lloc
de donar-me un tonyina
o portar-me a la presó,
me va dir: —«noi, per què robes?
—Per què tinc gana. —Estem bons!
Que no tens pare? —No en tinc.
—I mare no en tens? —Tampoc.
I germans? —No tinc ningú.
—Doncs, que ets sol? —Tot sol, tot sol!»
(*Amb sentiment.*)
I no sé per què, Maria,

plorava quan deia això.
—«Seràs bon minyó?», va dir-me.
—«Ho prometo.» —Doncs bé, noi,
¿com te dius? —Vadó Ginesta.
Doncs queda't aquí, Vadó.”
D'ençà més, tinguí família,
tinguí pare, ho tinguí tot.
Una germana... bonica...
que m'estima...

MARIA: Salvador...!

VADÓ: Tu m'ensenyares, Maria,
mes primeres oracions;
ton pare va saber fer-ne,
d'un pillet, un bon xicot.
Ell va salvar-me del vici,
tu vas despertar mon cor;
amb bons consells i exemple
vas fer-me atent, dòcil, bo.
I t'estranya, que t'estimi?
I t'estranya que si un cor
glateix dintre de mon pit
sigui per tu...

MARIA: Bon Vadó...

VADÓ: «Lo que se sembra, allò es cull!»
Sembràreu en feliç jorn
bondat per aquest pobre orfe,
i collir deveu amor.
I la sort serà complerta,
Maria, per en Vadó,
si estalviar-te pot un dia
una llàgrima, un condol,
puix ma vida i ma esperança
són per mi vosaltres dos.

MARIA: Gràcies, germà, gràcies.

VADÓ: Nena! (*Amb passió.*)

MARIA: En Fidel. Deixa'm, Vadó.

VADÓ (*ap.*): Ell és feliç, que l'estima! (*Amb dolor.*)

FIDEL: Hola, Maria! Adeu, noi.

ESCENA IV

MARIA i FIDEL

FIDEL: Vejam si també en callar
t'obstinaràs com ahir. (*Amb reconvenció.*)

MARIA: Estàs enfadat amb mi? (*Amb carinyo.*)

FIDEL: Si amb tu no em puc enfadar! (*Amb passió.*)
Mes per Déu, no busquis, nena,
per explicar-te una excusa.
A cas algú te m'acusa
d'inconstant?

MARIA: És molta pena. (*Ap.*)

FIDEL: Digue'm prompte els teus agravis,
que res dona tan desfici
al meu cor com lo suplici
del silenci de los llavis.
Digue'm prest quant me deus dir.
Què passa?... Quasi em fas por!
Si és que em negues ton amor,
digue-ho, i aquí em veus morir.
Parla pels claus de la creu,
parla sigui lo que sigui.

MARIA: Doncs parlaré, puix m'hi obliga
mon dever.

FIDEL: Gràcies a Déu. (*Pausa.*)

MARIA: Dius que m'estimes, Fidel?

FIDEL: Com ja no estima ningú.
I a cas pots dubtar-ho, tu?

MARIA: Lluny d'això; mes un recel
m'embrassa.

FIDEL: És?

MARIA: Que no em diràs,
amb la fe que jo voldria,
lo que ansio.

FIDEL: Parla, Maria,
i convèncer-te'n podràs.

MARIA: És que voldria, Fidel,
m'aimessis molt.

FIDEL: No puc més.

No saps que ton amor m'és
la vida, la ditxa i el cel?

MARIA: No has pensat mai que podria
arribar una mala hora
de la ditxa destructora
que nostre amor finaria?

FIDEL: Acabar lo nostre amor!
Què tens per parlar aixís?
Que et cansas potser de mi?
Respon, prompte, per favor.

MARIA: Ja veuràs: si jo em moria
(*Moviment de FIDEL.*)
o bé si et mories tu,
que pel cas tot ve a ser u,
què faríem?

FIDEL: Què faria?
I a què treu cap ara, això?
Mes ja que ho ansies saber,
escolta'm i et contaré
de quin modo estimo jo.
Érem encara dos nins,
i una dolça simpatia
en nostres purs cors vivia
tan potentia que els veïns
germans saps que molts nos creien;
i fins los altres noiets
los dos enamoradets
per enfadar-nos nos deien.
Tu em buscaves, jo et buscava,
i sempre ha cregut mon cor
que lo meu, del teu amor,
en res se diferenciava.
Los nostres pares renyiren
per una cosa ben mesquina;
mes nostres cors, saps bé nina,
que ni un punt se desuniren.
I recorda que, ja gran,
los jorns que mos ulls no et veien,
tan llargs i tristos se'm feien

que acabava sol, plorant.
Jo mai amors te digué
ni tu em parlaves d'amors:
per què han de parlar dos cors
que van junts a un mateix fi?
Home ja, em llancí a la mar
com a llei del meu ofici.
No vull recordar el desfici
que los dos vàrem passar.
–«No et veuré», deies plorant.
–“No ploris, per Déu, Maria!
Tu sempre de nit i dia
viuràs en mon cor amant.
Ma fe, n'ets tu; tu ma vida,
mon amor i ma esperança,
i et juro que en llunytanança
sempre oiràs ma veu que et crida.
No t'oblidaré jamai,
puix sols visc de ton amor,
i el jorn que perdi ton cor
rebràs mon postrímer ai.»
I quants cops mirava al cel
aspirant lo fresc oratge,
bressat per lo dolç onatge,
contemplant lo preciós vel
de la boira platejada
que cobria el meu país,
me deia: «seràs feliç
quan revinguis de tornada.»
I a Déu sols prega en Fidel
que, si és morir nostra sort,
nos trobi juntets la mort
per pujar units al cel.

MARIA: Aixís vull jo que m'estimis.

FIDEL: Sempre així t'estimaré.

MARIA: Demanar-te ara podré
un gran favor.

FIDEL: No t'arrimis.

(Amb somrís carinyós.)

MARIA: Escolta'm Fidel, formal,
puix d'ell depèn nostra vida.

FIDEL: Parla doncs tot de seguida.
Tes paraules me fan mal.

MARIA: És que avui... D'una vegada
(*Fent un gran esforç.*)
t'ho diré, puix no puc més.
Olvida quant t'he promès.
(*Amb resolució i sentiment.*)

FIDEL: Què dius! Què dius! Sort airada!
I és Maria la que parla?
I és Maria qui m'ho diu! (*MARIA sospirant.*)
I en Fidel encara viu!

MARIA: Ah!

FIDEL: I jo he pogut escoltar-la!
Què és lo que tens? Què t'han dit?
Què vol de mi lo teu cor?
Digues, parla, per favor.

MARIA: Que em donis sols a l'oblit.
(*Després de lluitar amb convicció.*)

FIDEL: Vols que em mori?

MARIA: No, Fidel.

FIDEL: Doncs aclara est impossible.
Viure sens tu! No és possible.
Arrenca'm el cor d'arrel.

MARIA: T'ho diré, puix que no fia
ta fe per dar-te conhort.

FIDEL: Qui fia veient la mort!
Mal mon cor guardes, Maria.

MARIA: No em diguis això, per Déu,
Fidel, no és digne de tu.
I est cor...

FIDEL: Que val un Perú.² (*Amb sarcasme.*)

MARIA: Per més que et senti, no et creu.
(*FIDEL se'n riu. Pausa. MARIA plora.*)

FIDEL: Veus aquí les vostres armes:

2 El sentit de l'expressió feta «valer un Perú» és 'ser cosa de gran valor, de molta riquesa'.

abaixar el cap i llançar perles!
Parla, que el meu cor esberles;
parla, dic, que no em desarmes.

MARIA: Escolta'm, i amb compassió,
que impossible és per amor
que mai sofert hagi un cor
quant per tu sofreixo jo.

Vivia en l'any trenta-set,
víctima de sort malvada,
pobre, però sempre honorada,
la família d'en Llobet.

Saps que sempre la pobresa
va de desgràcies seguida.
Pensa si mai en la vida
les has trobades amb més feresa:
la pobra mare em criava,
malaltes les dos i al llit;
lo padrí vell i tolit...

FIDEL: Sí que ja res vos faltava.

MARIA: Anyadeix a tant de mal
una misèria espantosa,
i, per ser més horrorosa,
lo pare sense jornal,
puix sent d'ofici pagès
i servint a la milícia
com obligà la justícia,
era, Fidel, compromès
sortir a feinar la terra,
puix voltats per la facció³
trobaven sens compassió
la mort, pitjor que en la guerra.

Lo pobre pare, Fidel,
pots comptar tu com viuria.
Fins conta que arribà un dia
a dubtar del mateix cel,
i guiat per la misèria...

FIDEL: Que és ben mala consellera.

³ En el context de la primera Guerra Carlina (1833-1840), els carlins eren coneguts com a facciosos.

MARIA: Ni un medi trobant sisquera
per fugir tanta tragèdia,
deposant son pur honor,
boig, que si no, no ho faria,
per diners va un dia passar
partes al bàndol traïdor.
Mes en sa falta encontrà
lo càstig de la traïció:
la patuleia⁴ del Po
l'hagué i el va afusellar.

Volgué Déu per ma fortuna
no morís en aquell dia.
I conta que el sol finia
i s'albirava la lluna
quan sentí que el sondrollaven,
que li palpaven lo cor
dient-li «no tinguis por»
i a braços se l'emportaven.
Lo dugueren a una cova,
lo tornaren a la vida,
li donaren de seguida
consols molts, diners i roba.

FIDEL: Qui?

MARIA: Un facciós que ni sisquera
ell de vista el coneixia.
Quan veié que ja podia
caminar, d'aquesta manera
conta que el va amonestar:
«Abans de ser de nou traïdor,
mateu-vos; si us falta el cor,
cerqueu com fer-vos matar».
Mes enterat del motiu
que l'induí a semblant fet,
li digué: «doncs bé, Llobet,
aneu-vos-en a Sant Feliu.
Allí tinc un magatzem
que he deixat per ma bandera:
gardeu-lo. Si com s'espera,

4 Nom que rebien durant la primera Guerra Carlina els grups de soldats irregulars.

per sort lo partit guanyem,
me'l torneu; si jo morís,
quedeu-se'l, si el voleu;
soc sol i vos faig hereu.
Sigueu honrat i feliç». (*Pausa.*)
Qui de tal modo parlà,
és avui lo patró Pau Gleba.
Li dec per desgràcia meva
pare i honra i benestar. (*Pausa.*)

Quan la fàccia va acabar-se
vencent lo bàndol liberal,
s'expatrià, son cor lleial
no volgué mai doblegar-se.
I, prenent per pàtria el mar,
ha solcat son bergantí
d'un confí a altre confí
tot lo món sens reposar.
De temps en temps arribava
a deixar mercaderies,
reposava per curts dies
i al mar de nou se llançava.
I en tant la nena es feu dona!
Ell ho veié, per mon mal,
i fa dos mesos, formal,
me digué el pare: «Mariona:
l'home a qui dec la vida
per muller t'ha demanat.
A fer lo bé t'he ensenyat,
compto seràs agraïda,
i deutes de gratitud
mai per mi són ben saldats
si no són pel cor pagats».
Tu saps lo que és resolut.
Me digué quant t'he contat,
ponderà ses bones prendes,
ses riqueses, ses ofrenes,
i que a l'indult s'ha aplegat.

FIDEL: I què més? (*Amb ansietat.*)

MARIA: Sols anyadí: (*Amb pena.*)

«serà ma vida ditxosa
si tu pagues amorosa (*Moviment de FIDEL.*)

lo deute que contraguí».
Indicà sens dilació
que al retorn d'aquest viatge
se faria el nuviatge...
Ara ha arribat lo patró.
T'he parlat com és dever:
de ma fe estàs ben segur,
ja ho saps tot. Digue'm doncs tu,
Fidel, lo que tinc de fer,
i prometo que em veuràs,
mes que tu em diguis... la mort,
que per mi fora una sort,
complir quant ordenaràs.

FIDEL: La veritat conto, has dit.

MARIA: Com si el confessor m'oïa.

FIDEL: I vols que et digui, Maria, *(Amb estranyesa.)*
lo que has de fer?

MARIA: Tot seguit.

FIDEL: Doncs... Adeu. *(Després de lluitar.)*

MARIA: Fidel! Fidel! *(Amb gratitud.)*

FIDEL: Quant negra m'és la fortuna!

Quan vegis brillar la lluna
a través de l'immens vel
de blanca boira argentada
que enterbola sa claror,
recorda't que visc sens cor
aquesta vida arrastrada.

I me'n vaig, puix si topava *(Amb ràbia.)*
a qui em roba lo meu bé,
temo jo...

MARIA: Fidel...

FIDEL: I què? *(Amb to salvatge.)*

De segur que aquí el matava. *(Resolut. Pausa.)*
Adeu doncs per sempre, nena.

MARIA: Déu te guardi i l'àngel bo! *(Amb passió.)*
Ai!

Apretant-se el cor amb les dues mans veient-lo Marxar.
FIDEL, a l'arribar prop la porta, la mira i diu amb tot lo cor l'últim vers.

FIDEL: Per sempre! Per sempre! Oh!
És fals que mati la pena.

MARIA: Fidel, compassió de mi.

FIDEL: De tu!... Veritat, adios.

Amb estranyesa. Veient plorar diu la veritat.
Petita pausa i luego allarga la mà.

MARIA: Déu te faci ben ditxós.

FIDEL: Ben ditxós! Ben ditxós, sí.
(Amb amarg sarcasme.)

VADÓ (precipitat): Maria, ton pare! (Des del foro.)

MARIA (secant son llanto): Adeu, Fidel!

FIDEL: Ai! (Sospirant com si li arrenquessin la vida.)

MARIA: Fidel!

FIDEL: Ja no et veuré...? (Com qui no ho gosa a dir.)

MARIA: Sí: en lo cel.

Al sí reviu l'esperança en lo rostre de FIDEL;
mes a l'oure en lo cel i al veure se retira MARIA,
fent un esforç, marxa.)

VADÓ: És feliç, i també plora!

ESCENA V

JOAN i PAU, que a l'entrar topa amb FIDEL, que li fa pas. PAU vestirà de mariner mercant, amb gec llarg. En sa cara una gran cicatriu que li parteix la cella. Al topar amb FIDEL, es miren, però sens la més mínima afectació. MARIA al retirar-se ho fa per l'escala i VADÓ per la porta que figura condueix a l'habitació immediata.

PAU: Perdoneu.

FIDEL: Que Déu vos guard.

JOAN: Adeu noi. Que us coneixeu?

PAU: M'ho semblava.

JOAN: No ho crec pas.
És un nebot de la dona,
que al cel sia (*senyant-se*), home de mar
dels millors de la matrícula,
jove de molt cor, i honrat.

PAU: Amb aqueixes bones prenyes,
descuideu, que ell surarà.

JOAN: Vaja en Pau! I estàs molt bo!

PAU: L'aigua sal fa bona carn.

JOAN: Mes te trobo diferent.
(*Estranyant alguna cosa.*)

PAU: A fe que jo no he canviat!

JOAN: Aixís com...

PAU: Si fos més vell
i més lleig?

JOAN: Fuig home, ca!

PAU: Qui això ho dirà, la pubilla.
I vos dic de cor, Joan,
no he desitjat mai ser guapo
i ho voldria en aquest cas.
Potser que no hi era tot
quan me va passar pel cap
demanar-vos la noieta.
Un pèsol que té més sal
que les aigües de l'estret,
més guapa que un matinar,
més fresca que el vent del nord,
i més bona que el pa blanc
després d'un any de galeta
a bord! Tinc por Joan
que tan bon punt me contempli
moreno... vell... i torrat,
li faci por i se desdigui
amb motiu. I anem a pams:
quasi tindria raó,
puix si es mira, ben mirat,
una cabreta amb un llop
fan de mal apariar.

JOAN: Mes tenint-ne un cor per ella...

PAU: Això sí, per sant Telm, gran!
Més flonjo que el coto flux,
més franc que el més clar mirall,
més fidel que una romana,
i que tot d'ella serà,
i en podrà fer el que vulgui,
que, si bé tinc quaranta anys,
lo meu cor, Jan, per l'amor
ni tan sols se n'és botat.
Sempre he dit no fa per tu
lo jugar com un xaval:
un cop i prou. I així el guardo
tan sencer i enquitranat,
com un falutx⁵ de guerra
encara per batejar.
Avui lo botem al pèlag:
si rumbeja, està salvat;
si s'encalla o fa aigua,
ai pobre del cor... d'en Pau! (Transició.)
I a on teniu la noieta?
Tinc fam de dar-li la mà.

JOAN: Tens raó: tenint-te a tu
ja no penso en res. Caram!
Los vellots som egoistes!
Sobreeixint felicitat,
no em recordava dels altres.
Maria! Noia!

PAU: Que és dalt?
Pugem-hi.

JOAN: Fuig, luego baixa.

ESCENA VI

Los mateixos. VADÓ.

JOAN: Vadó.

VADÓ: Què mana? (Sortint.)

5 Embarcació petita (vulgarment «falutxo», pres del castellà *falucho*).

JOAN: Veuràs:
puja i digues a la noia
que aquí l'estem esperant,
que no tardi, sents? Fuig, corre.

PAU: Quin bordegàs més trempat.

JOAN: És de casa.

PAU: Com! Fill vostre?

JOAN: Quasi. Me'l vaig afillar
de petit, i ha eixit tan guapo,
tan bondadós i obligat,
que cada punt beneeixo
l'hora en què el vaig emparar.

PAU: Sempre tota bona acció
dona plaer als cors honrats.

JOAN: Tu ho saps millor que ningú.

PAU: Calleu Joan, si vos plau.
Los favors que se'ns retreuen
son faltes de caritat.

VADÓ: Ja baixarà tot seguit,
que s'acaba d'arreglar.

JOAN: Les dones sempre són dones.

PAU: Que no es mortifiqui.

JOAN: Ca!
Deu voler fer-te l'aleta...⁶

PAU: Si estic, Jan, més engranat,
que em sembla impossible
que jo sigui el mateix Pau.

JOAN: Tu, Vadó, ¿veus aquest home?
(*Agafant a VADÓ per la mà i mostrant-li en PAU.*)
Doncs escolta: em va salvar
la vida, i tot quant jo tinc
ho dec a ell. Sempre tu l'has
d'estimar, que el ser agraït
és dever de l'home honrat.

6 Galantejar algú amb la intenció d'enamorar-lo.

PAU: Que sou ximple! (*Ruboritzant-se.*)

VADÓ: Disposeu.

I si mai logrés pagar
los favors que vós li féreu,
seré ditxós.

PAU: Bé, trempat.

(*Donant-li tres o quatre patacades a l'espatlla.*)
Com te dius?

VADÓ: Vadó Ginesta.

PAU: Bé, bé, noi. Ves a jugar.

Sí que és guapo.

JOAN: Val una Índia.

Aquí la tens.

ESCENA VII

PAU, JOAN, MARIA *mudada*

MARIA: Déu vos guard.

PAU: Valga'm Déu quina balandra!

Que en té de braces eix port!
El patró que la comandi
serà l'home més ditxós
que trepitgi mar i terra.

MARIA: Gràcies mil per tant favor.

JOAN: Bé, bé, Pau. Sembla n'aprens.

PAU: Què haig d'aprendre?

MARIA: De dir flors.

PAU: Què flors ni capcinades!

Lo que dic ho sent lo cor.
Los que vivim en lo pèlag
diem més rodó que el món
al pa, pa i a lo vi, vi;
sí per sí i per no, no.

MARIA: I us ha anat bé el viatge?

PAU: Pubilla, hi ha hagut de tot.

JOAN: Has tingut pèrdues?

PAU: Quimera!
Sempre faig compte rodó.
Mes per poc perdo la pell.

MARIA: Vós!

JOAN: Què dius? I com? A on?

MARIA: I és veritat que en la cara
teniu un tall.

JOAN: Borinot.
(*Donant-se un cop al front.*)
Vet aquí lo que et trobava
i no hi queia! Sant Anton!
Això és un cop de destrat.

PAU: De matxeta!

JOAN: Sí que noi...
Com va ésser?

PAU: Vaig a contar-ho.

JOAN: Assenta't..
(*MARIA arrima cadires. PAU treu cigarros.*
JOAN, mistos.)

PAU: Seguem-hi doncs.
Voleu fumar?

JOAN: Va...! Calem-lo. (*MARIA s'alça.*)

PAU: A on vas, nena?

MARIA: Per foc.

JOAN: No et cansis, ja porto mistos.
(*Encén i l'allarga a PAU. Veient no el vol, li dóna el*
misto i ell n'encén un altre.)

PAU: Fugiu home, enceneu-vos.
Doncs començo l'aventura.
Era el dia dos d'agost.
Estava anclat a l'Havana
i sortia per Nova York
l'endemà de matinada,
quan rebo una comissió
d'una gran casa d'allí
que em demanà per favor
si encarregar-me volia

d'entregar allà un caixó.
Era empenyo d'un amic
i a cercar-lo vaig gustós.
Feia un calor i una fosca
que semblava que lo món
hagués perdut son alè;
no s'oïa un sol remor,
ni més llum que els blancs llampecs
ni altra veu que los roncs trons.
Tornava ja cap a bord
amb l'encàrrec, cuidadós...

MARIA: Què era?

PAU: Era una caixeta
que, en ma pobra opinió,
contenia pergamins
i joies de gran valor.
Quan, a l'entrar a la riba,
se'm presenten tot d'un cop
uns lladres que se m'acosten
i em demanen, molt resolts,
los diners o bé la vida.

MARIA: Valga'm Déu! I quina por.

JOAN: Sembles un estripa contes!
Calla dona.

PAU: Mal geniüt.

JOAN: Segueix, segueix.

PAU: Doncs tornem-hi.
Ja podeu afigurar-vos
si a mi, que no temo res,
allò em sorprendria molt.
Mes volent salvar l'encàrrec
vaig creure que era el millor
transigir, i així, traient-ne
la bossa del butxacó
i dant-los la bona nit,
m'allargo; quan un dels dos:
—«I la caixeta, què guarda?»,
diu. —«No ho sé. —Ho sabrem tots.—
Poc a poc, això no és meu.

—Doncs serà nostre. —Jo et toco!
Al que hi posi la mà sobre
l'esberlo com una nou.”
Avança un: li vento trompis
i cau estès. Ve el segon,
li puc arrabassar l'eina
i li clavo.

JOAN: Si jo hi soc!

MARIA: Sembleu un estripa contes. (*Amb salameria.*)

PAU: Joan, qui juga, no dorm. (*Rient.*)

JOAN: Mireu-vos la mosca balba!

PAU: L'heu sufocada. (*Rient.*)

JOAN: I bé noi...

PAU: Mes un tercer que no veia
ve de cantó, i amb un cop
que em ventà aquí entre les celles
vaig perdre de vista el món.
Mes al caure, sento un crit
d'«aguanteu, no tingueu por».
Al veure aquell auxili
fugiren tots los pillots,
deixant-ne un ben mal parat
i un altre ferit de mort.

MARIA: I d'on vingué aquell auxili?

JOAN: Si no ho pots dir...

PAU: Home, prou.

Era un jove ben plantat,
cara plena, petitó,
que gastava barretina
(cosa estranya en aquell llocs),
i català per més senyes,
al que avui ne soc deutor,
de la vida i fins de l'honra.
Perquè entengueu que el pillot
que vaig estendre, creuríeu,
que era aquell amic, traïdor,
que em vingué amb molt gran empenyo
obligant-me amb ses raons

a que prenguéis la caixeta
per poder luego a traïció
robar-la quedant a salvo.

JOAN: No hi ha com viure al món
per veure grans murriades.

MARIA: I lo nom del defensor?

PAU: Pubilla, no te'l puc dir,
puix va ser tan generós
que, al demanar-li, va dir-me:
«—I què en fareu del meu nom?
Vós sou de mar, segons veig,
i és vell que és un mar lo món.
Estàveu en un naufragi
i us he salvat; més ditxós
me conto que vós mateix.
—Mes té, escolta, pren això»,
vaig dir-li donant-li uns bitllets.
«—Fugiu d'aquí! Penseu vós,
cas que un servei fet vos hagi
que es paga amb diners? —Què vols?
—Que salveu al que primer
se trobi en perill. —Bé, noi.
Si un àngel no ets, poc te'n falta,
puix d'àngel és lo teu cor.
Avui te dec honra i vida,
i demano a Déu pietós
que pugui algun jorn tornar-te
favor per igual favor.
Vagi a Déu, que ja faig falta.
—A reveure. —Si Déu vol.»

JOAN: Com aquest, corren pocs homes.

MARIA: Si que és estrany! Com que això
quasi bé sembla una història.

PAU: Ai noieta! En aquest món
hi ha molts fets que no s'escriuen,
i un llibreter d'aquells bons
podria fer trenta llibres
dels que puc contar-te jo.

JOAN: Ja els contaràs a l'hivern
assentats a vora del foc.

D'ara més, doncs, fora penes:
vos casa demà el rector,
me feu avi...

PAU: Què dieu. (*Rient.*)

JOAN: No ho sé, perquè em torno boig
de tan content com estic.
Mariona... Pau... Tots dos...
puix que som sols...

MARIA: Què voleu?

JOAN: Una abraçada de bo.

MARIA: Teniu, teniu.
(*Llançant-se als seus braços i sospirant.*)
Que t'estimo!

JOAN: I tu, Pau?

PAU: Amb tot lo cor.

JOAN: Gràcies, Déu meu, que em condones
aquest dia tant ditxós. (*Fent quadre.*)

FI DE L'ACTE PRIMER

ACTE SEGON

La mateixa decoració del primer

ESCENA I

VADÓ: Valga'm Déu i quin tragí
ens ha caigut! Això és massa!
Lo que avui en aquí passa
no era, a fe, de presumir.
Lo Joan, amb son content,
no observa quant té a sa vora,
i la Marieta plora
per més que fa el cor valent.
En Pau busca sa ventura,
i lo cega l'alegria.
Tan sols la pobra Maria
és presa de l'amargura,
i amaga son greu dolor
dessota falsa rialla.
Mes ai! Ma vista l'emmiralla
perquè el veu amb ulls del cor.
Pobra nena! I en Fidel?...
Pobre xicot! Me fa pena.
Si com jo estima la nena,
té que beure molt de fel.
Ell m'ha dit que l'avisés,
que a soles li vol parlar,
i hi ha qui diu que ell va a marxar
tal volta per sempre més.
Ell no vol venir aquí
quan a tota hora venia.
Ai pobre de tu, Maria...!
I ai Vadó pobre de mi!

ESCENA II

VADÓ i MARIA

VADÓ: Marieta, vens bé, tinc
un recado per donar-te

que molt pot interessar-te.
Diu en Fidel que a les cinc
t'espera prop la devesa,
que no facis falta allà,
Mariona.

MARIA: I què voldrà?
Digue-li... que soc promesa,
que seria ja una falta
admetre avui una cita.

VADÓ: És que diu que et necessita.

MARIA: Digue-li que estic malalta. (*Pausa.*)

VADÓ (*acostant-s'hi i amb to amorós*):
Per què t'enfades, Maria,
amb en Fidel, que és tan bo.

MARIA: Si no m'hi enfado, Vadó.

VADÓ: Doncs, a què tal tirania?
Si l'haguessis tu trobat
com ell m'ha trobat a mi,
et dic que feia patir.
Son rostre desencaixat,
los ulls fondos, afligit...
a fe, dava compassió.
En fi Mariona, que jo
m'he resolt, puix m'ha entendrit,
a oferir-li que et diria
baixessis a la devesa.

MARIA: Mes veure'l, jo...

VADÓ: Tant te pesa...
Ves-hi...

MARIA: Noi...!

VADÓ: Ves-hi, Maria.

MARIA: No pot ser, no; no pot ser.
A què vols que vagi, Vadó?
¿No coneixes que, si jo
hi vaig, falta a mon dever?
¿No coneixes que el meu cor
l'estima més que la vida,
i que tinc l'aima ferida
i per ell moro d'amor?

¿No coneixes que greu pena
avui embrassa tot mon pit,
i que sols un fred oblit
al dolor que es desenfrena
contra mi, em darà consol
si Déu me'l vol concedir?
Digue-li noi..., li pots dir,
mes veure'l, no: Déu no ho vol.

VADÓ: Tant l'estimes?

MARIA: I com no?

Juntes nostres aimes pures
creixeren des criatures
alentant nostra passió.
Juntes pogueren orar;
juntes saberem sentir;
juntes sempre, i, bé ho puc dir,
sols juntes poden amar.
Un pit nos donà aliment;
la mateixa mà ensenyança,
i, fins creia ma esperança,
tenia un sol pensament
lo seu cor i lo meu cor.
Comprens ara ma greu pena?
Em comprens, Vadó?

VADÓ: Prou, Nena!

Prou comprenc lo teu dolor. (*Pausa.*)
Mes veuràs, ell no m'ho ha dit
si bé m'ha instat molt i molt;
més en Quic de can Revolt
diu que demà *L'Aguerrit*
ne surt per Montevideo
i que sap pel capità
que en Fidel hi marxarà
de mariner.

MARIA: És cert! (*Sorpresa.*)

VADÓ: Creu-ho.

Ja veus tu, serà probable
que aquí no torni mai més.

MARIA: Ai Vadó! M'han dat un pes
que per mi és insuportable.

I vulgui Déu que el reporti
amb forces, fins a morir!

VADÓ: I bé, què li tinc que dir?

MARIA: Digue-li...

VADÓ: Vols que te'l porti? (*Amb senzillesa.*)

MARIA: Vadó, Vadó. Jo no ho sé.

VADÓ: Potser no torni mai més!

MARIA: Deixa'm estar. Per Déu, ves.

VADÓ: Me'n vaig i li portaré.

ESCENA III

MARIA: Que tinc de fer bon Déu? Senyor guieu-me,
marqueu-me amb vostre mà lo meu camí,
i amb vostre sant consell sempre ajudeu-me
perquè logri arribar fins a la fi.
En lluita amb mon dever mon cor batalla:
a qui deu preferir mon pobre cor?
Mon pare faig ditxós: calla cor, calla.
Què dubto doncs, què dubto? Mor amor.
Mes ja més no el veuré; ja ni ma pensa
podré dedicar-li ni un sol punt.
I si un fidel record per ell s'atansa?
Serà el tribut del cor per un difunt.
Per sempre amb santa fe l'ànima mia
per sa ditxa a mon cor Déu sabrà pregar.
Sens dubte eixa és la creu que Déu m'envia.
Seré d'en Pau per sempre; el vull amar.
Mes no pot ser, no pot, és impossible
per més que avui m'hi forci el meu dever:
mon cor que per ell bat és infal·lible.
Però jo ho vull, jo ho vull, i haurà de ser.
Què importa que m'acabi l'existència
esta lluita que em roba vida i pau!
Mon pare ans que mon cor. Fora insistència:
jo ho vull, és mon dever. Seré d'en Pau.

ESCENA IV

PAU i MARIA

PAU: Tota soleta, Maria? (*Entrant de fora.*)

MARIA: Tota sola. (*Procurant asserenar-se.*)

PAU: I en Joan?

MARIA: Se n'ha anat ja fa una estona
i encara no ha retornat.

PAU: Quasi quasi me n'alegro
perquè et dic que, al seu davant,
certes coses que haig de dir-te
ni les gosaré apuntar.
I et juro que m'interessen
molt, a fe.

MARIA: Doncs endavant.

PAU: Però són tantes i tantes
que ni sé trobar lo cap.

MARIA: Digueu. (*Animant-lo.*)

PAU: Digueu...! És molt fàcil,
puix que et dignes a escoltar.

MARIA: Escoltar-vos és dever.

PAU: Més ho voldria amstatt,
per no dir-te un altre nom,
que aquí dins va patollant
per pujar-me a los meus llavis
i el camí no sap trobar.
Però mentre tu et reservis...
jo prendré lo que em daràs.

MARIA: Jo mai olvidar podré
quant vos devem.

PAU: Ja veuràs:
si vols pagar-me aquell deute
no en parlis més i és saldat.
Mes enmig de l'alegria
que sobreix d'est cor amant,
un sol dubte em mortifica.

MARIA: I és?

PAU: Que potser no em voldràs
amb l'amor que jo voldria
m'estimessis.

MARIA: Calleu Pau.

PAU: Si la gratitud o el pare
a estimar-me t'han forçat,
creu que no t'ho estimaria.
Com tu saps, tinc quaranta anys.
He viscut sol des de noi,
i lo món, les tempestats,
les calors, les epidèmies,
les calmes i els huracans,
han callat a ma veu
puix mon crit és sempre avant.
Si he trobat mai resistència,
l'he vençuda. En terra i mar,
si una cosa jo he volgut,
he dit serà, i és estat.
Així he criat un geni
indòmit... feréstec... bestial.
Però el viure sol al món;
el no tenir ni demà;
lo saber que si un faltés
no tindrà pares, germans,
ningú que una sola llàgrima
vagi per a mi a derramar
dessobre la freda tomba
que tots, tots ignoraran,
crec jo que seran disculpes
a mon geniot estrany. (*Transició marcada.*)
Però si arribo a merèixer (*Amb entusiasme.*)
que m'estimis, ai d'en Pau!
Que de coses no faria
per poder tal bé alcançar!
Fes que sigui i em veus, nena,
canviat de dalt a baix.
Serà dolç mon geni indòmit,
ma ambició, liberalitat,
i un vull teu, me serà una ordre
que compliré amb tot l'afany.

MARIA: No dubteu que seré vostre... (*Fent un esforç.*)
Seré vostra quant vulgueu.

PAU: Mira't, noia: jo no tinc,
com ja pots haver observat,
paraules de mel i sucre.
M'he tractat sempre amb quitrà!
Mes una paraula meva...
això sí, no ho dubtis mai,
és un bocí del meu cor
que per dar-te m'he arrencat.
I així, de bocí en bocí,
te'n donaré tant i tant
que temo que arribi un dia
a cansar-te... i a...

MARIA: Això mai.

PAU: Doncs, vols dir que no, bonica?
No t'estranyi si he dubtat,
perquè lo meu cor per tu
t'asseguro que és tan gran
que no li serveix de capsà...
ni lo mateix *Caritat!*

MARIA: Gràcies, Pau, us dono gràcies.

PAU: De què me les penses dar?

MARIA: Us creieu que no us soc agraïda?
A vós que us haveu dignat
distingir-me, d'entre tantes
i tan dignes com n'hi haurà,
a mi, que tem no merèixer
vostre cor tan noble i gran;
a mi, que si bé soc honrada
tant com altra es pot trobar,
mes que n'alabança pròpia
m'ocupi... (*Ruboritzada.*)

PAU: Tira endavant.

MARIA: Trobar podeu moltes d'altres
si trobat no les heu ja
més dignes de vostre aprecí.
Mes de cor vos juro, Pau,
que unida amb vós que jo sigui... (*Sospirant.*)
sé molt bé quant me pertany.
Soc filla de Joan Llobet
i ensenyar-me ha procurat

que honradesa i gratitud
mai se deuen olvidar (*Alçant-se.*)

PAU: Te'n vas, ja?

MARIA: A dins tinc feina

PAU: Espera't un sol instant.
Potser sigui criaturada...
mes... voldria... (*Tot cortat.*)

MARIA: Què? (*Somrient.*)

PAU: Veuràs.
Això de dir-me de vós...
me sembla... que fa així... estrany...
com diré... no fa promès.

MARIA: Què voleu? Més endavant...
Després, que vós feu respecte.
(*Amb senzillesa i candor.*)

PAU: Qui pogués ser-ne xaval!...
Fes així... com qui no ho veu.
No em respectis.

MARIA: Ja vindrà.

PAU: Si no ho vols... (*Arronsant les espatlles.*)
doncs tu mateixa.
Jo esperava...

MARIA (*allargant-li la mà que al besar retira ella*):
Adeu siau.

ESCENA V

PAU sol. *Amb alegria que creix fins a ser estremada.*

«Adeu» ha dit! Ho ha dit? Sí!...
I encara sa veu s'escolta.
És molta xicota! Molta!
No sé què serà de mi. (*Pausa.*)
Lo cas és que sento aquí
un pam, pam..., una alegria!...
Que feliç la vida mia
transcorrerà d'ara avant
vivint junt amb en Joan
sent meva la Maria!

ESCENA VI

PAU i ANDREU

ANDREU: Qui hi ha ací?

PAU: Qui a dins s'està.

ANDREU: Ave Maria?

PAU: Endavant.

ANDREU: Se pot entrar?

PAU (*cremant-se*): Sens trucar.

Entreu com un botavant. (*Resolut.*)

ANDREU: Déu vos guard.

PAU: Hola, Badia!

ANDREU: Caratsos Gleba, estàs bo! (*Encaixant.*)

PAU: Vaig passant. I valtros?

ANDREU: No. (*Sospirant.*)

Desgràcies que Déu envia.

PAU: Doncs què teniu? És misèria?

(*Fent l'acció de treure's la bossa.*)

ANDREU: No, Pau. Si bé no es prospera,
tampoc vaig per sort enrere.

PAU: Doncs què et passa?

ANDREU: La Quitèria,
que ens la van a combregar.

PAU: Està mala?

ANDREU: Molt.

PAU: Què té?

ANDREU: Lo tifus, i ja el barber
m'ha dit que no ho contarà.
Venia per dir-li al Jan
si voldrà fer-me el favor
d'acompanyar al Senyor,
puix dins poc combregaran.

PAU: És fora, ja li diré
quan s'atansi per aquí.

ANDREU: Doncs fes-ho.
PAU: Descuida en mi.
ANDREU: I quan arries?
PAU: No ho sé.
ANDREU: Me n'alegro, tant se val.
PAU: És fàcil que em quedi anclat.
ANDREU: I doncs, i del *Caritat*?
PAU: Ne farem un hospital.
ANDREU: Ditxós de tu, que allí on toques
pots sembrar-ne sempre el bé.
I aquí, Pau, què penses fer?
PAU: Casar-me.
ANDREU: Doncs noi, t'entroques!
PAU: Bé s'ha de varar un dia.
Un se fa vell...
ANDREU: Veritat.
I en quin port has encallat?
Qui és ella?
PAU (somrient): Qui? La Maria.
ANDREU: La d'en Joan!
PAU: La mateixa.
ANDREU: I... us caseu?
PAU: Per Sant Miquel.
ANDREU: I doncs què en fem, d'en Fidel?
PAU: Quin Fidel? (Sorprès.)
ANDREU: Lo noi d'en Feixa,
que hi tenia relacions,
segons veus, des de petit,
i s'estimen.
PAU: Què m'has dit!
ANDREU: Lo que sents.
PAU: Mil llamps i trons!
ANDREU: Mes, què tens? Què t'ha donat?

PAU: Qui t'ho ha dit? (*Amb imperi.*)

ANDREU: Ui! Si és ja vell.

PAU: Però digue'm: i qui és ell?

ANDREU: És un xicot molt trempat.
Mariner, franc, jove i guapo;
l'edat d'ella; són cosins.

PAU: I l'estima?

ANDREU: Ah! Los veïns
ho diuen.

PAU: Si jo l'atrapo!... (*Amb feresa.*)
I ella el vol? Digue-ho, Badia.
(*Sacudint-li el braç veient se retrau de respondre:*)
Digue-m'ho. (*Amb imperi.*)

ANDREU (*temerós*): Diuen que sí.

PAU: Llavors m'enganya a mi!
Ai d'en Pau... i ai de Maria!

ANDREU: Potser t'hauré fet mala obra
sens pensar. Lo que has de fer,
dormir-hi i pensar-t'ho bé.

PAU: Gràcies mil. Lo consell sobra.

ANDREU: Si t'he faltat, Pau, perdona.

PAU: Perdonat. (*Molt sec, assenyalant-li la porta.*)

ANDREU: ¡Jesús Déu meu
quin geni!

PAU: Adeu. (*Assenyala la porta.*)

ANDREU: Adeu.

PAU: Ai Pau que l'hem feta bona!
(*Deixant-se caure a la cadira.*)

ESCENA VII

Pau, sol.

És a dir que aqueixa gent
m'enganyava, m'enganyava!
Jo que ditxós me comptava
feia tan sols un moment!

Aquest home ha destruït
amb sa nova ma esperança.
Ai d'en Fidel si l'alcança
lo meu cor pels zels ferit!
Mes ell, quina culpa hi té?
La culpa és de qui m'enganya
Ai d'en Jan! I jo que a Espanya
hi venia amb tanta fe!
I és cert, tanta covardia
i maldat pugui existir?
Qui així em mortifica, qui?
Qui em causa tant dol?

ESCENA VIII

PAU, VADÓ *precipitadament.*

VADÓ: Maria:
en Fidel...

PAU: Què deies ara?
(*Al oir los noms de MARIA i FIDEL s'alça ple d'enuig.*)
Acaba. Què tens que dir?

VADÓ: No res.

PAU: Parla.

VADÓ: Però jo...

PAU: Parla Vadó, tot seguit.

VADÓ: Res, l'he trobat que venia
per dir-vos...

PAU: Per dir-me a mi!

VADÓ: Doncs, que el capità del port
vos demana i és precís
s'arribeu a l'oficina.

PAU: Si m'enganyes...

VADÓ: Ai! Fugiu,
quin interès hi tindria?

PAU: Deixa'm anar fins allí
i de pas podré convèncer-me
de lo que tem lo meu pit. (*Pren la gorra.*)

Feu Déu meu sigui mentida!
Tingueu-ne pietat, de mi!

ESCENA IX

VADÓ, luego MARIA, després FIDEL.

VADÓ: Jesús Déu meu i quin geni!
Si em descuido, em pega, noi!
Tinc ventura del recado,
que, si no, pobre Vadó,
ja tenies quatre nates
sense fulles. En fi, un llop.
Mes avisem a la noia,
que en Fidel s'està al cantó.
Maria, Maria, baixa.
En Fidel és aquí a prop. (MARIA que va a baixar.)
Maria
Què has fet! Què has fet! No el vull veure.
Digue-li que per favor
li demano que no vingui.
Digue-li...

FIDEL: Déu te guard!

MARIA: Oh!

ESCENA X

MARIA i FIDEL

FIDEL: Sembla et faig por?

MARIA: No, Fidel.

FIDEL: Doncs per què t'has espantat?

MARIA: Has entrat tot d'un plegat,
i ja comprens...

FIDEL: Déu del cel!
No et val fingir, ingrata;
no et val ja fingir, Maria.
Si m'he convençut avui dia
que l'amargura no mata,

també em convenço amb greu pena
que, ans que fiar en una dona,
valdria més, Mariona,
ser penjat d'una alta antena.
Falsa! Per què quan te deia
jo t'amo no m'avisaves
que el cor que per mi guardaves
era més dur que la teia?
Per què no em vas dir aquí
no hi tinc res, ni fe, ni cor... (*Amb despreci.*)

MARIA: Fidel, Fidel, per favor.

FIDEL: Maleïda...

MARIA: Ai! Ai de mi!

FIDEL: L'hora en què ens vàrem trobar
ma esperança i quant tenia,
maleïda tu, Maria,
que així ne saps olvidar.

MARIA: Mata'm i seràs més noble; (*Amb arranc.*)
mata'm, corre, i no ets tan cruel.
(*FIDEL la desprecia i diu MARIA amb tot lo cor.*)
Per favor, mata'm, Fidel.

FIDEL: Ja sabrà qui ets tot lo poble. (*MARIA plora.*)
Quan jo remei ne buscava
a nostra pena! Perjura!
Quan jo veia la ventura
i gojós te la portava!...
I el remei jo ja el tenia!...

MARIA: Remei, tu?

FIDEL: Remei, sí, sí...
Si el viure sens tu és morir,
i morir no vull, Maria.

MARIA: Ai Fidel! Si tu sabessis
lo que passo i quant pateixo,
veuries que no mereixo
que lo que em dius me diguessis.
Mes lo dever... lo dever...

FIDEL: I què és davant de l'amor?

MARIA: És, Fidel, la mort del cor.

FIDEL: Que ha de ser! Que té de ser!
Diguessis d'una vegada:
pare, en Fidel és ma vida.

MARIA: Això no!

FIDEL: Perquè és mentida.

MARIA: I que en soc desventurada!

FIDEL: T'hauràs dit: ell és un pobre. (*Amb sarcasme.*)

MARIA: No reneguis...

FIDEL: I avui dia
que es ven tot...

MARIA: Verge Maria!
Amb un crit desgarrador.)

FIDEL: Son amor ja m'és de sobra.
En Pau Gleba és home ric,
(*MARIA com despertant a l'ofensa del dolor en què
estava, li fixa la vista incitant-lo a que acabi.*)
és patró d'hermosa nau;
diguem-li que sí, a en Pau,
i del dit, jo me'n desdic.
Però casat, casat, sí.
Déu que no vol la mentida
et darà ja en esta vida
mala sort i etern patir.

MARIA: Si olvidar-te jo podia...
avui t'hauria olvidat
i crec que, de veritat,
no és per tu l'ànima mia.
Faltar jo per l'interès
a lo més sant! Ho he escoltat!
Tan sols qui mai ha estimat
pot dir això, ningú més.
Jo que em creia que el teu cor
com lo meu, Fidel, pensava!
M'enganyava! M'enganyava!
(*FIDEL està encantat: en son rostre es va pintant lo
dolor més vehement fins arribar a la desesperació.*)
Ves-te'n, ves-te'n, per favor,
que, si arribo a recordar

tot quant m'has dit, l'aima mia
tinc per cert t'olvidaria...
i jo no et puc olvidar.
Ai Fidel! Que et pagui Déu
(FIDEL va a agafar la mà de MARIA que ella aparta
amb molta finura. Estudiïs esta situació.)
tot quant m'has dit! T'ho perdono,
i, al perdonar-te, a fe et dono
d'estimar gran prova, creu-ho.
;Per diners haver-lo deixat
i per ell tan sols vivia!
(Sens poder dominar-se i plorant.)
Ai Déu meu! Déu meu!

FIDEL (*desesperat*): Maria!

MARIA: Avui mon cor has trepitjat.
Tan poc valia mon cor?
No m'ho pensava, Fidel.
Has estat molt cruel, molt cruel.

FIDEL: Mateu-me, Déu, per favor. (*Amb arranc.*)

MARIA: Què dius!

FIDEL: I què val la vida
davant tanta desventura!
Crec jo que la sepultura
a descansar me convida.
Viure sens tu, disbarat!
Ser meva, dius, no pot ser:
doncs Maria, què haig de fer?
Matar-me i hauré acabat.

MARIA: Ai Fidel, si tal ne penses,
com llaures ta desventura!

FIDEL: Més gran no hi és.

MARIA: Se't figura.
Per què al desespero et lances?
No saps queda una altra vida,
on no hi ha llanto ni dol?
Per què no busques consol
confiant en l'altra vida?
Deixa que la sort te porti
i no cerquis mai la mort;

Déu te darà bona sort,
i ton dol potser conhorti.
Jo per tu li pregaré,
i Déu atindrà mos prec
en canvi de mos gemecs.

FIDEL: Lo mar és gran. Marxaré!

MARIA: I tingues-ne sempre per cert,
pregaré del fons del cor
que a tu et doni bon conhort
i a mi em marqui mon dever.

*FIDEL se'n va. Al moment que passa la porta, baixa;
dona la mà a MARIA i se'n va. MARIA cau assentada i
plora. FIDEL lluita un moment i torna a baixar. MARIA,
a l'oïr sa veu, s'eixuga el plor.*

FIDEL: Ans Maria d'allunyar-me,
té aquesta prenda.

MARIA: Et fa nosa?

FIDEL: No, mes ma sort tan hermosa
podria cruel recordar-me,
i puix te tinc d'olvidar...
fem quant de nostre part hi hagi.
Pot ser que demà me'n vagi,
i em sembla t'ho dec tornar.
Aquí el tens.

MARIA: L'escapulari
que et doní al viatge primer!

FIDEL: Avui, que deu ser lo darrer,
comprends que no m'és necessari.

MARIA: Ja no el vols!

FIDEL: I què en faré?

MARIA: Guarda'l, Fidel.

FIDEL: No, Maria.

MARIA: Un record.

FIDEL: Recordaria...
Los jorns del meu perdut bé.
Los jorns aquells que mirava

la dormida mar joiós,
i em comptava molt ditxós
quan l'ona la nau bressava.
Los jorns aquells en què veia
l'esperança en tot quan viu,
i per mi sempre era estiu,
puix que feliç mon cor se creia.
I les nits tan desitjades
que a la llum de les estrelles
entonava cançons belles
pel meu cor tan sols dictades.
I el vent arrissant l'ona ufana
tot llençant espurnes d'or,
les portava amb dolç rumor
a la platja catalana.
Aquelles nits que despert
forjava somnis rosats;
aquells jorns tan desitjats
que avui l'aima mia perd.
Sí, Maria, avui guardar-lo
seria per mi un martiri;
guarda'l tu, mes que sospiri
per últim cop amb besar-lo. (*Lo besa.*)
Ell ha escoltat mon sospirs;
ell ha vist mon desconsol;
avui me resta viure sol
i avui no el dec retenir.
Al bramar les tramuntanes
que fan cruixir les antenes
i rebatre les cadenes
i alçar les ones ufanas
que ens amenacen robar
nostre vaixell i fortuna,
a la llum de la blanca lluna,
si arribava al fi a brillar,
besava l'escapulari,
i sens temor ja em sentia,
i al pregar ;Verge Maria!
(*Al pronunciar MARIA s'estremeix com si hagués
sentit una impressió dolorosa.*)
Feu que no torni a pensar-hi.

MARIA: Guarda'l.
FIDEL: Nena! (*Dubtant.*)
MARIA: Per favor!
FIDEL: Ni dec ni el vull reguardar. (*Amb resolució.*)
MARIA: Guarda'l.
FIDEL: Inútil pregar;
vull ser sol en mon dolor.

ESCENA XI

Los mateixos i VADÓ

VADÓ: Que ve en Pau.
FIDEL: En Pau, m'has dit?
En bona hora. Ara podré...
VADÓ: No et detinguis, que és a prop.
FIDEL: Que vingui.
MARIA: Ves-te'n, Fidel.
FIDEL: Al que així mon amor mata;
al que així em roba...
MARIA: Per Déu!
FIDEL: L'esperança de vint anys
i mon cor i fins ma fe...
MARIA: Fes-ho per los sants records
d'aquells més ditxosos temps...
VADÓ: Fuig. (*Amb ànsia.*)
MARIA: Per Déu noi! (*Id.*)
VADÓ: Que és aquí.
MARIA: Fuig per Déu!
FIDEL: Me quedaré.
MARIA: Per pietat, Fidel...
VADÓ: No tardis.
FIDEL: Ja fins mai més. (*Amb veu sombria.*)
MARIA: Fins al cel.
Pujant l'escala. VADÓ també surt de l'escena.

ESCENA XII

PAU i FIDEL, *que queda atònit amb los ulls clavats per on ha sortit MARIA. PAU tot capficat. De prompte es veuen i PAU avança.*

PAU: Era cert! Era cert, sí!
Déu me valgui! Aquí en Fidel!
Escolta minyó. *(Amb mal modo.)*

FIDEL: I què hi ha?
(Fent-li cara. Breu pausa durant la qual Pau se repensa.)

PAU: Déu te guard.

FIDEL: Que us guardi Déu.

ESCENA XIII

Després que ha quedat sol i ha passejat la vista per l'escena, es treu lo sombrero, el deixa a la taula, s'assenta i diu respirant amb força:

PAU: M'ofego! Maleït fat!
Que em trobi jo en semblant trànsit!
No estic bé. *(Alçant-se.)* I em falta l'àmbit:
en mala hora he arribat.
(Desfent-se de l'armilla.)
Què és lo que aquí em mortifica?...
Tant de bo m'haguessin mort!
Hi ha qui diu que el nostre cor
en nostra vida no implica! *(Amb amargura.)*
Per què si per sort me'l dàreu
gran entre els que hi ha més grans,
per estroixar-lo amb mes mans
facultat que no em condonareu?
Déu de Déu i no renego!
Ai d'aquell que avui confia!
Vinguí al món amb ben mal dia!
Maleïda...
(Mirant l'escala del quarto de MARIA.)
No. M'ofego.

ESCENA XIV

PAU, JOAN, *molt alegre*

JOAN: Hola, Pau! I com anem?

PAU: Tot lo mal que es pot anar. (*Amb veu sombria.*)

JOAN: Què et passa! Què és lo que tens?

PAU: Que dins lo port he encallat.

JOAN: Lo bergantí!...

PAU: L'aima mia.

JOAN: Què vols dir?

PAU: Què vull dir, Jan? (*Amb mofa.*)

Què vull dir! No endevineu
que ho sé tot? Que he deslligat
lo llaç que parat teníeu,
i que amb veu d'enuig, Joan,
vos dic. ¿I això mereixia
el que dieu vos va salvar
la vida i l'honra, i la ditxa,
i el benestar vos ha dat?
Si soleu pagar obsequis
amb agravis, feu molt mal;
ans que fer semblant acció,
val més valdre's d'un punyal.

JOAN: Què vols dir? Que et tornes boig?

PAU: De què us val dissimular
Si, quan saber no devia,
d'avui més tindré gravat
en lo fons del meu cor
recordant-me vostre engany!

JOAN: Si altre que no es digués Gleba
com parles m'hagués parlat,
no obstant de ser vell, jo et juro
que mai tornava a parlar.
Què vols dir? Parla per Cristo:
sens tardar contesta, Pau,
que insultar-me com m'insultes
és posar foc a la sang.
Parla, dic, que sento bull,

i, si s'arriba a inflamar,
ai de naltros! Ai de naltros!
Puix juro per lo més sant
que insult com lo que m'has fet
sols puc sofrir-lo d'en Pau.

PAU: Per què a temps vós no diguéreu,
quan jo vos vaig demanar
la vostra filla, ja estima,
i teva no pot ser Pau?

JOAN: Què és lo que dius! La Maria?

PAU: Feu Joan, feu l'ignorant!
Serà la millor disculpa
per cobrir que heu faltat.
Si us feien goig mes riqueses,
les podíeu demanar;
mes clavar-me, (Moviment de JOAN.)
ho torno a dir,
al mig del pit un punyal,
i amb vostra mà, a la segura,
quan vos apreciava tant,
és cosa que mai, ho juro,
hauria de vos pensat.

*JOAN ple d'enuig i cec de ràbia amb veu ofegada
per la vergonya.*

JOAN: Pau Gleba! Pau que m'insultes,
parla per Déu, parla clar,
que sento que al cor me falta
i al cap me puja la sang.
Parla et dic, ara t'ho mano.
(Amb imperi amenaçant-lo.)

PAU: I si no volgués parlar?... (Provocant-lo.)

JOAN: Parlaràs o bé... Pau, mata'm.
(Al veure la negativa de PAU, va a ell per dar-li una
bufetada. PAU l'espera amb sang freda, però amb
mirada de foc, ans la qual JOAN cau humiliat dient
ple de desesperació lo «PAU, mata'm».)
Mata'm, Pau, per caritat.

Pausa durant la qual PAU s'eixuga una llàgrima.

PAU: Me diguéreu que la noia
m'estimava.

JOAN: Ho pots dubtar?

PAU: Que seria muller meva.

JOAN: I vaig dir la veritat. *(Amb orgull.)*

PAU: ¿I heu pogut mai afigurar-vos
que jo em voldria casar
amb noia, que fa molt temps
que té lo seu cor donat?

JOAN: Què dius ara! Pau, què dius!

PAU: Vós pensàreu potser, Jan,
que al demanar la pubilla
volia el seu cos! Babau!
Lo que en ella jo buscava
era un cor angelical;
un cor pur, com l'alénatge
del mestral embalsamat;
sencer com un casc nou
i altiu com lo pal més llarg,
més segur que lo timó
i més tranquil que la pau.
Això en ella jo volia,
això volia, Joan.
Dones... Ja sabeu ne sobren,
mes un cor... mai l'he trobat.

JOAN: Lo d'ella et juro que és teu.

PAU: ¿Viviu potser ignorant
de que no falta qui el guarda
amb son amor?

JOAN: Què dius, Pau!

PAU: En Fidel sé que l'estima.

JOAN: Estàs gelós? *(Amb alegria veient una disculpa.)*

PAU: És cert.

JOAN: Fals.

Amorettes de petits...

PAU: Que amb lo temps han arrelat.

JOAN: Fuig d'aquí.

PAU: No em voleu creure!

JOAN: Calla! Calla!

PAU: Ai, Joan!

L'amor ve a ser com la nepta: *(Sentenciós.)*
li costa molt d'arrelar,
mes un cop s'és arrelada
ja sa mena no es perd mai.
Vós no ho veieu, i és lo cert.

JOAN: La noia mai m'ha enganyat. *(Amb orgull sant.)*
Si estimés, m'ho hauria dit.

PAU: No ho dubteu.

JOAN: Ho vull dubtar,
que no dubtant-ho, Pau Gleba,
injuriem sa bondat.
Maria, Maria, baixa.

PAU: Què voleu fer?

JOAN: No ho veus clar?
Convèncer-te de quant injust
has estat amb en Joan,
i mostrar-te, Pau, que l'honra
d'aquell que sap ser honrat
no sofreix ni l'alè teu
si aquest la pot entelar.
Maria! *(Cridant-la.)*

ESCENA XV

Los mateixos, MARIA

MARIA: Què voleu pare?

JOAN: Vine noia fins aquí
que injurien la nostra fama
i nostra honra està en perill.
Contesta com si sentissis
en ta hermosa galta els dits
d'un covard que t'injuriés.
Amb la dignitat que en mi,
Maria, hauràs observat...

MARIA: Digueu pare...

JOAN: Tot seguit,
com quan als peus del confès
te trobes, digue'ns aquí:
t'he obligat mai en la vida
a ser d'en Pau?

MARIA: No.

JOAN (*a PAU*): Has sentit?

JOAN: T'he obligat jo que et casessis?

MARIA: Tampoc.

JOAN (*respirant*): Pau, ja estic tranquil. (*Pausa.*)

PAU: I digues doncs Marieta,
ja que la veritat dius,
¿ans d'estimar a en Pau Gleba
no has estimat?

MARIA: Ai de mi!

PAU: No havies jurat amor
a un altre? (*MARIA calla i sospira.*)

JOAN (*instant-la a respondre*): Digues, què dius?
(*Veient no parla:*) Contesta. Digues que és fals.

MARIA: Jo... pare...

JOAN: Contesta, dic! (*Amb imperi.*)

MARIA: Jo pare... ja em casaré,
ho he promès a en Pau.

JOAN (*interrogant amb la vista a est*): Què dius?

PAU: No és això lo que pregunto.
Vull saber, sols, si ton pit
ha estimat mai algú altre.

MARIA: Estimar... estimar.

PAU: Sí.
Si havies jurat amor,
si mai havies sentit
la passió que et demanava,
la que voldria per mi.

Pausa durant la qual MARIA sospira, alça la vista i es troba amb la de son pare i diu:

MARIA: Estimar!

JOAN: Vaja, contesta. *(Amb veu natural.)*

MARIA: Què diré... què tinc que dir?

JOAN: La veritat. Vamos, respon,
que em fas tremolar.

MARIA *(fent un esforç)*: Doncs... sí.
(PAU s'oprimeix lo cor amb un cop de mà.)

JOAN: Què escolto! Què escolto! Noia!
(Amb crit amenaçador.)

MARIA: Pare... pare... jo...

JOAN: Infeliç!
És a dir que m'enganyaves!
M'enganyaves!

MARIA: Ai de mi!

JOAN: I qui era? Respon-me prompte.
Dic qui era? *(Amb imperi.)*

MARIA: El meu cosí.

JOAN: En Fidel...? *(MARIA calla sens poder parlar pel plor.)*
Respon-me luego.

MARIA: Pare... pare...

JOAN: Respon dic...
En Fidel? *(Sacudint-li la mà.)* En Fidel?

MARIA: Pare! *(Suplicant.)*

JOAN: Respon-me, Maria. *(Amb dignitat.)*

MARIA *(amb veu ofegada després de mirar-lo amb dolor)*:
Sí.

JOAN: Quant temps feia? Prompte, acaba.

MARIA: L'estimava de petit.

JOAN: Dolenta més que dolenta!
Per què quant te vàreig dir
lo que mon cor desitjava
parlar-me no vas així?

Per què, falsa més que falsa,
m'has enganyat?

*Esta expressió amb lo dolor del pare que ha perdut
la confiança de son fill.*

MARIA (*sanglotant*): Ai de mi!

Jo seré d'en Pau, ho juro! (*Buscant-lo amb sa
mirada.*)

PAU: Gràcies, noia.

JOAN (*al sentir est despreci*): Què he sentit?

I hi ha encara qui amb dones fia!
I encara hi ha qui amb goig viu,
i s'afanya per sa ditxa
i per veure-la feliç!
Maleïda la primera!
Malvada tu, que a la fi
has ofès nostre bon nom
enganyant-me.

Va a castigar-la i PAU s'interposa.

PAU: Bé, fugiu.

JOAN: Indigna, desagraïda!

PAU: Per Déu, Joan!

JOAN: Fug d'aquí (*Apartant-lo.*)

Déu meu, aquests son los pagos
que ens donen los nostres fills.
Maria! Maria! I plores!

*Eixa frase amb lo despreci de qui no veu justificat
lo dolor.*

MARIA: Pare, pare!

JOAN: Alça't, sí.

Però no! No tens vergonya, (*Amb concentració.*)
i m'has fet desagraït. (*PAU lluita per calmar-lo.*)
Mes no quedarà sens càstig
l'agravi que sento aquí.
T'... avorreixo... no t'estimo...
(*Amb dolor fins plorant boig de sentiment.*)
I et...

Va a maleir-la i PAU li tapa la boca i detent lo braç.

MARIA s'abraça als genolls de son pare i sospirant.
VADÓ surt.

PAU: Calleu, Joan.

MARIA: Ai de mi!

ESCENA XVI

Los mateixos. VADÓ precipitadament.

JOAN: I si Déu avui no em detura
el braç...

VADÓ (detenint-lo): Pare!

JOAN: Què!

*Amb veu terrible. En eix moment s'ou la campana que
figura acompanyar el Santíssim, que ve de lluny.*

VADÓ: Sentiu?

JOAN: Què vols, què vols? (Sacudint-li el braç.)
Qui et demana?

VADÓ: Joan, he vingut a dir...

La campana se sent més a prop.

JOAN: Acaba, què?

VADÓ: La campana.

(Se veu al través dels vidres lo reflex de les atxes.)

Nostre Senyor!

(Rompen a plorar i caient de genolls.)

JOAN: Què! Què dius?

(Traient-se la gorra maquinalment. PAU també.)

Nostramo? Misericòrdia!

(S'agenolla amb la cara entre les mans.)

PAU: Déu meu!

MARIA: Pietat de mi.

FI DE L'ACTE SEGON

ACTE TERCER

La decoració de l'anterior.

ESCENA I

PAU i VADÓ, com seguint una llarga conversa.

PAU: Conta-m'ho tot.

VADÓ: Què voleu? (*Resistent-se.*)

PAU: Conta-m'ho per Déu, Vadó.
mes que el saber-ho em tingui
d'assecar la sang del cor.
Avui soc causa de llanto,
i et juro que ho ploro, noi,
i és que avui sento aquí dins
lo que jamai d'aquest món
imaginar-me podia
que sentís. No saps Vadó
quant trist és haver alentat
en lo teu pit il·lusions,
sentir-les néixer i créixer
augmentant un sant amor,
i esperar així un any,
dos i tres, amb la passió
que transforma nostre geni,
nostra vida i nostre cor;
i, respirant d'esperança,
donar-se a la fi de tot
a la vela i dir-te, alegre,
demà seré el més ditxós
que passejarà les ones,
que respirarà en lo món.
I al trepitjar l'aspra arena
i estendre la mà gojós
exclamant ple de content:
ja us tinc! Ja us tinc il·lusions!
(*Amb molt entusiasme.*)
I, sens haver-se apagat
los ecos de crit tan dolç,
desaparèixer com ombres,

com bombolles de sabó.
I aquells colors tan hermosos,
tan purs i afalagadors,
tornar-se res. Què dic res!
Tornar-se dintre del cor
lo desespero més gran,
lo turment més horrorós,
la pèrdua de l'esperança
i la mort de la passió.
Comprends, Vadó, lo que sento?
Comprends doncs mon desconhort?
Jo que mai plorat havia
ploraria com un noi,
si no temés que mon llanto
fes riure a l'injust món.
Parla per Déu, per Déu parla!
Conta-m'ho tot, però tot,
i en canvi pots demanar-me
quant vulguis, que et juro, noi,
hauràs fet contant quant sàpies
lo més gran dels teus favors.

VADÓ: Parlaré sols per complaure-us.

PAU: Déu t'ho pagarà, Vadó.

VADÓ: Era un xaval de set anys,
tot solet, tot sol com vós.
I a la caritat d'en Jan
i a l'amor de la Marió
dec avui, Pau, que no sigui,
com jo fora, un pillastre.
Entrar jo en aquesta casa
i canviar, Pau, del tot,
va ser cosa senzilla,
com amagar-se lo sol
detràs d'una nuvolada,
com esfullar-se una flor.
Ell me donà son ofici,
i sa filla, que llavors
tenia d'onze a dotze anys,
va fer-me respectuós.
L'amor d'una germaneta
sempre he tingut, que és tan bo

lo cor de la Mariona
com altre no hi ha en lo món.
A resar va ella ensenyar-me,
i amb les santes oracions
que aprenguí jo de sos llavis,
ha pogut, Pau, lo meu cor
demanar a Déu que doni
a mos pares un sant lloc. (*Pausa.*)
Cada nit essent jo nen,
i ara també més d'un cop, (*Ruboritzant-se.*)
tot adormint-me, si somio
que vetlla mon tranquil son
l'àngel sant de nostra guarda,
observo amb los ulls del cor
que el rostre de l'angelet
és lo de la Marió.
I no deu això estranyar-vos,
que l'estima tan mon cor
que daria, Pau..., ma vida
per calmar un de sos dols.

PAU: Ta bondat ta fe revela.
Tira avant bon Salvador.

VADÓ: Venia aquí tots los dies
a jugar amb ella, un noi.
Mai vaig veure es barallessin,
ni tan sols tenir raons.
Lo que ell volia, també ella;
i lo que ella, també el noi.
Eren cosins. S'estimaven
tant... tant com l'estimo jo,
i fins més de quatre voltes
d'en Fidel era envejós,
perquè Pau, jo coneixia
que la pobra Marió
l'estimava, no hi ha dubte,
l'estimava amb tot lo cor.
Varen complir dinou anys
i us dic que feien tots dos
la parella més bufona
que trepitjava aquest lloc.
Quan ell va a la fi embarcar-se,

la pobreta Marió
va quedar-se trista, trista,
i mireu: m'estranyà molt
que jo, en canvi, em sentí alegre.
Però després, poc a poc,
veient-ne sols sa tristesa, (*Transició.*)
fins vaig desitjar ansiós
que tornés en Fidel prompte
per calmar-ne son dolor.

PAU: Cor més noble dubto que es trobi!

VADÓ: Per fi vingué son retorn,
i com jo m'esperançava (*Sospirant.*)
l'alegria a lo seu cor,
i, en lo meu, quanta tristesa!
Quanta! Quanta!

PAU: Pobre noi! (*Entedrint-se.*)

VADÓ: Ell seguia sos viatges
en la pollacra⁷ Valor.

PAU: Valor has dit!...

VADÓ: Què us admira?

PAU: No pot ser. (*Reflexionant.*) Tira avant noi.
Després d'una pausa.

VADÓ: En feu cinc. Mes fa sis mesos
va arribar de l'altre món,
i com va heretar alguns quartos
aquí se'ls menjava ociós.
De llavors ençà, no obstant,
he vist tenien raons;
més al cap i al fi tornaven
a avenir-se i en paus tots.

PAU: Era lo que jo em temia!
Què esperes, què esperes cor? (*Ap.*)
I no saps res més?

VADÓ: Veureu.

7 Nau de dos arbres de dues peces, encreuats. (DIEC2).

PAU: Digue-m'ho tot, bon Vadó.

VADÓ: Abans d'ahir, vaig entendre
que van disputar de nou,
però Pau, una disputa
que compto va anar de bo.
Sols vos diré que la noia
plorava, i que amb gran dol
li va dir fins a mai més.

PAU: Què dius! Què dius, Salvador?

VADÓ: Avui m'han dit prenia plaça
en un dels barcos del port,
que surt a punta de dia.
No ho creia, a fe, quan de cop
me trobo en Fidel que em diu
que advertís a la Marió,
li convindria parlar-li
tal volta per últim cop.
Si vós Pau l'haguéssiu vist!

PAU: Per favor, tira avant noi.

VADÓ: La noia de cap manera
volia veure'l, mes jo,
comprentent lo seu turment...,
l'he portat i...

PAU: Tu Vadó!
Acaba per Déu, acaba.

VADÓ: La noia, Pau, ja no el vol. (PAU respira amb goig.)
Ell li ha dat l'escapulari
que d'ella duia, i, quan vós
heu entrat aquest matí,
se donaven, ho he vist jo,
la darrera despedida.

PAU: Respira, respira cor.
(Sobreixint de ventura i esperança.)

VADÓ: Pobra nena! Ella tan bona!
És digna de millor sort!
Avui plora! Avui plora!,
puix que ha perdut lo seu cor,
lo sant amor de son pare,

i plorar és de raó.
Després que ella es sacrifica!
Després que ses il·lusions
amb ses pròpies mans esventai ofega son sant amor
per complir com bona filla!

PAU: Ets Vadó tot un bon noi!
M'has fet, a fe, un gran servei
que no olvidaré mai, no.
Un nou favor te voldria.

VADÓ: Disposeu.

PAU: Arriba al port
i, al patró de l'Aguerrit,
demana-li, en mon nom,
si es pot arribar, puix dec
entregar-li per Sant Roc,
on deixarem amb quartanes,⁸
un mariner, i al segon,
un encàrrec d'interès.

VADÓ: Hi vaig luego.

PAU: Però no... (*Repensant-se.*)
Valdrà més que jo m'hi salti.
De tots modos, gràcies noi.

ESCENA II

VADÓ: Ell podria, si volgués,
tanta pena remeiar.
Si en Pau jo ser-ne pogués...
que prompte curava el mal!
Jo ja veig, que si ell l'estima...
I com no l'ha d'estimar
si tot aquell que s'hi arrima
de son pit ne perd la pau!
Endavant, anem passant!
D'un temps, un altre temps ve.
Passant anem gemegant,
aixís ho deu voler Déu.

8 Febre palúdica que ve cada quatre dies.

Ai Vadó! Ets, a fe, un plaga!
Tu més que ningú has pagat,
puix lo que ton cor amaga
ni tan sols ho pots contar.
Mes aquí ve la Maria.
Senyor, remeieu son mal,
mes que hagi l'ànima mia
amb tots dos carregar.

ESCENA III

VADÓ i MARIA, que ve plorosa. Baixa pensativa i s'asseu. VADÓ hi va després d'una escena muda en la que expressa son condol i li diu amb la major dolçura.

VADÓ: Encara plores?

MARIA: Sí, ploro!

I ploraré eternament,
que he perdut en un moment
lo pur amor que jo adoro.
Ja no m'estima, Vadó.
«T'avorreixo», amb veu airada
m'ha dit. Que desgraciada
m'ha fet, Déu!

VADÓ: I què hi fa, això?

Enfadat de cop, és clar,
mes li passarà després.

MARIA: Sols me resta d'avui més,
plorar, Salvador, plorar!
Tota sola! Sens empar!

VADÓ: Tota sola no! Això no!

Mentre respiri en Vadó
no tens nena que pensar-ho.

MARIA: Quan jo tan gran sacrifici
feia per ell! Ai de mi!

De què em serveix tant patir?

VADÓ: Vaja, acaba ton desfici.

I has tornat a veure en Jan?

MARIA: Sí noi, l'he tornat a veure.

VADÓ: Què t'ha dit?

MARIA (*plorant*): No ho podràs creure.

M'ha dit, Vadó, sospirant:

«avui m'has clavat al cor
amb ton engany un punyal.

De nostra honra el funeral
has fet amb ton desamor.

Què es dirà de mi, Maria?

Pensa de mi què es dirà?».

I ha dit, negant-me la mà,

«per tu he mort des d'aquest dia».

VADÓ: I on ha anat ara?

MARIA: No ho sé.

Ha marxat tot pressut.

VADÓ: Ton pare és molt bondadós.

MARIA: Ai, Vadó!

VADÓ: Li parlaré.

Li diré quant m'has contat:

tos sacrificis, ta pena,

i, per mes que diguis, nena,

no estarà tan obcecat,

que, al mirar lo teu dolor,

tes fatigues, ton patir

i quant jo li sabré dir,

te negui son sant amor.

I a més a la fi, Maria,

ell és pare i pare bo:

no ens negarà són perdó!

MARIA: Pobre Vadó!

VADÓ: En mi confia.

En quant jo li hagi parlat,

amorós t'escoltarà.

(*MARIA indicant desconfiança.*)

Creu-me que et perdonarà.

Si a la fi res hi ha més grat.

MARIA: Però en Pau...

VADÓ: En Pau a rai.

MARIA: Què, Vadó?

VADÓ: Fa poc que aquí
hem parlat, i t'haig de dir
que està més content que mai.

MARIA: I on és?

VADÓ: Luego vindrà,
tan sols ha arribat al port.
Vaja doncs, asseca ton plor,
Déu tot ho remeiarà.

ESCENA IV

Los mateixos i Pau dirigint-se a VADÓ.

PAU: Lo patró de l'Aguerrit
no hi era; diu enviarà
un home abans de salpar.
Fes-lo entrar tot de seguit.

VADÓ: Està molt bé.

PAU: Ara voldria
que em deixessis un moment,
puix dec parlar diligent
a soles amb la Maria.

ESCENA V

MARIA i PAU. Ell va a ella sombrero en mà; li allarga la dreta amb recel i no l'accepta, però sens mostrar més que una gran indiferència.

PAU: Estàs enfadada amb mi?
Per estar-ho tens raó,
i pregui a Déu pogués jo
desfer quant va succeir.
Disculpa sigui l'amor
que per tu sent l'aima mia,
perdona-m'ho doncs, Maria,
perdona-m'ho amb ton bon cor.
I si ma falta comprens
que mereixés penitència,
dicta'm prompte ma sentència

que la compliré corrents.
I encara que ton perdó
em concedies, mon cor, nena,
no podrà olvidar la pena
de que he sigut causa jo.

MARIA: Amb vós, Pau, estar enfadada
quan vos sobren los motius!

PAU: Tu em perdones? Bé, què dius?
(MARIA li allarga la mà.)
Ma ditxa compto colmada!
I tant més quan ja la miro
enllaçada amb esta mà.
Que feliç ella farà
ma vida! De goig deliro.

MARIA: Sou Pau, a fe, generós.

PAU: Per ventura no ho dec ser
amb qui em dona lo meu bé?
I quin bé! Lo més preciós.
Ja sé noia ton esforç;
ja sé noia que has lluitat;
que he vençut i he triomfat
en la lluita de dos cors.
Què més ja podies fer?
No res noia, res Maria.
Com tu, et juro que avui dia
molt poques n'hi deu haver.
Te miro tan gran, bonica,
que si créixer ma passió
més pogués, no ho dubtis, no,
per gran, fora la més rica.
Olvida doncs lo passat,
i recorda sols, Maria,
que és teva la vida mia
que per tu sols aquí bat. (Assenyala el cor.)
T'estimo com dir no sé.
Ton caprici em serà llei,
i ni la filla del rei
tindrà lo que et donaré.
Complaire't és mon anhel,
i si alcanço, nena hermosa,

fer-te la vida ditxosa,
millor no estaré ni al cel.
;Calma ta pena, Maria,
calma ton dol, per favor,
que sobrat plora mon cor
la pena t'he dat avui dia!
Sols me falta que en Joan
mon error també perdoni,
i ma ditxa ;Sant Antoni!
no compto hi sigui més gran.
Ser meva tu! I podrà ser!
Digue'm Maria que sí.
Mes no... que temo morir,
si és cert que mata el plaer.

MARIA: Si les mil prendes gardeu
no us fessin de ser estimat
acreedor, vostra bondat
bastaria.

PAU: Ai Déu meu!
Marià
Vos he dit seria digna
de dir-me vostra muller;
sé quant toca a mon dever,
mai dubteu que fora indigna.
Però si alguna vegada
sospiro, mirant la mar,
sens poder-ho remeiar,
no m'acrimineu.

PAU: Ma aimada (*Prenent-li la mà.*)

MARIA: Serà, vos ho dic de cor,
l'oració que tinc promesa
un dever que aquí dins pesa,
sant record a un fred amor.

PAU: Si d'ell eres estimada,
com d'aquest, confia en mi. (*Pel seu cor.*)
Sé noia lo que és patir! (*Amb sentiment.*)
I sé també que ets honrada. (*Amb orgull.*)
Resa doncs sempre amb veu alta,
i no amaguis ton afany
ni ofeguis per mi ton plany,

que això més ton preu exalta.
Que la compassió en los cors
és com a la flor el perfum
i los colors a la llum:
quant més vius, de més valor.

MARIA: Doncs per sempre més compteu
amb lo meu cor, Pau.

PAU: Maria! (*Abraçant-la.*)

MARIA: Jo soc teva. (*Amb reconeixement.*)

PAU: Ànima mia!

A la fi m'ha escoltat Déu.
Mes amb llàgrimes de dol
me dones ton preciós cor?

MARIA: Són, Pau, lo postrer record
per aquell que resta sol.

ESCENA VI

Los mateixos i JOAN, que surt tot capficat. S'acosta a PAU i, posant-li la mà a l'espatlla per cridar-li l'atenció, l'aparta a un costat.

JOAN: Fa vint anys que un home un dia
va donar-me la riquesa.
Avui aquell deute em pesa
aquí dins. L'ànima mia
creia que pagar podia
aquell deute, i m'he enganyat. (*Sospirant.*)
Al patró del *Caritat*
saps bé, Pau, ne soc deutor
de la vida, i est favor
te juro mai he olvidat.
En hora mala, per cert,
vaig forjar dolça esperança,
esperança que avui perd
mon cor, que miro desert...
perquè ha perdut l'esperança.
(*MARIA plora.*)
Avui guardar la riquesa
quan sé que no et puc pagar
seria...

PAU: Voleu callar.

JOAN: Seria en mi una vilesa
que perdó no deu trobar.
Jo que conec que els meus anys
s'han despertat amb la pena,
i trencaran la cadena
i s'acabaran los afanys
de ma vida...

MARIA: Pare! (*Volent anar a ell.*)

PAU (*detenint-la*): Nena.

JOAN: Avui he volgut saldar
los comptes que amb tu tenia.
(*Traient una escriptura.*)
Aquí tens donat avui dia
quant he pogut replegar.

PAU: Que sou boig! I la Maria?

JOAN: Tocant a interès, lo cor
tranquil del tot m'ha quedat.
Respecte als demás... clavat
en lo pit tinc un dolor,
agut, com ningú ha passat.
Cent vides que jo tingués
per pagar-te, Pau, daria;
mes... una filla tenia... (*Sospirant.*)
m'ha enganyat... i a lo promès
falta avui l'ànima mia. (*Amb dolor.*)

MARIA: Pare!... Pare...!

JOAN *segueix indiferent, si bé es veu la lluita en son rostre.*

PAU: Calleu Jan!,
que esteu dient disbarats.

JOAN: Perdona doncs. Arreglats
aquí los papers estan,
i del tot autoritzats
pel notari.

PAU: En bona hora.
No digueu tal ximpleria.

No ploris, per Déu, Maria! (*Alçant-la.*)
Que qui ton cor atresora
plorar no deu, vida mia.
Guardeu Joan lo paper.
Què us haveu pensat de mi
que potser em vinc a enriquir?
Sí que això estaria bé!

JOAN: No m'has dit aquest matí
(*Amb lo to de la reconvençió més amarga.*)
si envejava ta riquesa...?

PAU *queda petrificat. Pausa.*

PAU: Prou Joan, lo dit me pesa!
Mes qui no erra en aqueix món
quan lo cor mana a lo front
i dels zels se sent la fressa?
Guardeu doncs vostres papers,
i si de mi haveu pensat
que fos tan interessat,
perquè no ho penseu mai més
així el compte està saldat. (*L'esquinça.*)

JOAN: Sempre a la fi generós!

PAU: Un favor ara de vós
espero alcançar, Joan,
i vos dic serà tan gran
que fins sereu gananciós
en la gratitud que em devia
vostre cor, segons dieu.

JOAN: Què vols, Pau?

PAU: Que em perdoneu
lo disgust de la Maria
i que sa mà em condoneu.

JOAN: Lo que em demanes, no puc.
Si com ans filla tenia,
saps tu bé te la daria
sens pensar-m'hi, a ull cluc.
Mes ha mort la filla mia. (*Amb dolor.*)

MARIA: Pare... pare...

JOAN (*dominant-se*): I bé, què hi ha?

MARIA: Jo vostre perdó reclamo;
jo, pare, que tant vos amo.

PAU: Per Déu no la feu penar, (Commogut.)
que jo sa virtut proclamo.
Ha lluitat amb sa passió
i ha vençut a la fi, Jan.
Poques lo que ella faran!
Concediu prest lo perdó,
i a l'oblit, per ser més gran,
doneu luego lo passat.
Vamos doncs... Què feu? Aviat.
Desperteu lo vostre amor.

MARIA: Pare... (Amb un crit de súplica.)

JOAN: Filla del meu cor! (Abraçant-la.)
Déu sia a la fi alabat.

PAU: D'ençà més, fora tristesa.
No més plor, tot alegria,
i puix Déu volgué en eix dia,
perquè brillés ta puresa,
que jo t'ofengués, Maria,
avui mateix sens dilació
si ton pare és que hi ve bé,
anem a mossèn Simó
perquè et faci ma muller
i fill vostre seré jo.
I en santa pau i alegria
faig del barco un hospital
per recordar d'aquest dia
lo bo i oblidem lo mal.

JOAN: Pau! Filla de l'ànima mia!

ESCENA VII

Los mateixos i FIDEL seguit d'en VADÓ. FIDEL vestirà el trajo de bord: samarra, faixa i barretina. A l'entrar es planta a la porta, es treu la gorra i diu amb respecte a Pau:

FIDEL: Lo patró de l'Aguerrit
m'envia perquè em doneu
lo que vós, Pau, ja sabeu.

MARIA: En Fidel!

PAU: Va tot seguit.

Entrant a la seva cambra.

JOAN: Què vols aquí? Surt-ne a fora. (FIDEL dubtant-ne.)

VADÓ: Pobre Fidel.

JOAN: Surt d'aquí.

FIDEL: Me vinc, Jan, a despedir,
puix marxem dintre d'una hora.

Moviment de MARIA que cau assentada.

JOAN: Bon vent i més llarg viatge.

FIDEL: Esteu Joan, per cert, cruel!

JOAN: Deixa'm en pau. Ves Fidel,
i no tornis a esta platja.
I, mentre visqui, mai més
tornis lo peu a posar
més endins d'aquell llindar.
(Assenyala el del carrer.)

FIDEL: Oncle Jan! (Sorprès.)

JOAN: Ja ho tens entès. (Pausa.)

FIDEL: De sobres. Mes jo voldria
el motiu perquè em traieu.

JOAN: Lo motiu tu! Valga'm Déu.
I ho preguntes! (Ple d'ira.)

MARIA: Ai!

Incorporant-se tement la resposta d'en FIDEL.

VADÓ que ho endevina va a ella i diu detenint-la.

VADÓ: Maria.

JOAN: M'has faltat a l'amistat.

FIDEL: Però Joan si a fe el meu cor...

JOAN: Calla, calla... (Tement lo que va a dir.)

FIDEL (suplicant): Per favor!

JOAN: Calla, dic. (Amb veu terrible.)

FIDEL: *Fent un esforç i expressant que tot ha finit per ell*
Ja he acabat. (*Pausa.*)
Si per última vegada
avui, oncle, us puc mirar,
voldria abans de marxar...
voldria...

JOAN: *Què! (Amb seny i veu brusca.)*

FIDEL (*amb carinyo*): Una abraçada.
(*JOAN s'admira però segueix impassible.*)
Mes si me la doneu, sens rancor,
puix creuria nit i dia
que a lo barco hi portaria
amb vostra ira, mala sort. (*JOAN se commou.*)
Feu-me doncs aquest servei!
Que és l'últim ja. (*Amb desesper.*)

MARIA: *Quina pena!*

FIDEL: *Feu-me'l, per Déu!*
(*JOAN li obra els braços i ell s'hi llença, però sempre*
JOAN conservant son caràcter.)
I tu, nena?

MARIA *fa un esforç visible per dominar-se i diu*
amb ternura donant-li la mà.

MARIA: *Déu te doni un sant remei.*

VADÓ *s'eixuga una llàgrima.*

ESCENA VIII

Los mateixos i PAU amb una cartera i una carta.

PAU: *Teniu i gràcies.*
(*Amb jovialitat dant-li una cartera i una carta.*)

FIDEL: *Adeu siau. (A tots.)*

PAU: *Bon viatge i vela llarga.*

FIDEL: *Adeu Pau.*

Apretant-li la mà amb efusió. En eix moment, PAU se
fixa en ell. Son rostre s'il·lumina per un pensament

gran. Mira a MARIA que permaneceix abatuda però digna. Es fixa novament en lo port d'en FIDEL i, descomponent-se de prompte, exclama com si rebés una punyalada en lo fons del seu cor.

PAU: Oh sort amarga!
I què més vols? (*Clavant sos ulls al cel.*)

MARIA: Què tens Pau?

A la veu de MARIA, Pau es calma un moment. Mes FIDEL, que ou dir-li de tu, se'n va resolt després de donar-li una mirada freda i sarcàstica.

FIDEL: Adeu tots i quedeu bons!

PAU: Detura't. Oh sort airada!
Ma vida tinc condemnada?

JOAN: Mes què passa? (*Assorat.*)

PAU: Llamps i trons.
(*Mirant-lo de nou.*)
És ell, no hi ha dubte, no.

JOAN: Però, qui?

PAU: Qui té de ser?
Aquell honrat mariner
al que dec la vida jo.

JOAN i MARIA: Ell!

VADÓ: Fidel!

PAU: I doncs... què penso?
Cor meu! Cor meu! Què haig de fer?
(*Mirant a MARIA que té els ulls clavats en FIDEL.*)
Què espero, si ho veig ben bé?
Per què a dubtar ara em llenço?
Fidel. (*Amb resolució.*)

FIDEL: Pau.

PAU: Me coneixeu?

FIDEL: No, patró.

Fent un esforç per no dir la veritat, comprenent la idea generosa d'en PAU.

PAU (*atònit*): Tu no me recordes?

FIDEL: Patró... no. (*Lluitant.*)

PAU: Mira! Et pertorbes!
(*Mostrant la ferida.*)
Parla per amor de Déu!
No has recordat mai, Fidel,
la badia de l'Havana?

FIDEL *després d'una pausa, durant la qual ha mirat a JOAN que està impassible sens saber lo que li passa.*

FIDEL: Deixeu-ho córrer i andana.
(*MARIA sospira i cau asseguda.*)
Sigueu ditxós.

PAU (*agafant-li la mà*): Déu del cel.
Gràcies, puix enmig de tot
me permets pagar
amb usura. (*Donant-se una patacada al cor.*)
Dit està.
Calma cor ton albalot. (*A FIDEL amb solemnitat:*)
En hora a fe desgraciada
vas salvar-me tu la vida;
si dins son cor (*assenyala a MARIA concentrada*)
tu la tens, avui me convida
del cel ditxosa ocasió
per pagar-te aquell servei.
Déu meu! (*Pausa.*) No hi ha més remei!
(*Sospirant.*)
Així et paga el patró. (*Donant-li a MARIA.*)
No puc més. Ai! (*Flaquejant-li les forces.*)

JOAN, MARIA I VADÓ: Pau!

FIDEL: Què feu?

PAU (*dominant-se*): La pena mon cor envida
vaig dir-te, vida per vida.
Estem en paus. Ai Déu meu!

FIDEL: Si tal favor admetia
car pagàveu un favor.

PAU: Sí, te la dono de cor.
(*JOAN fa un moviment; PAU lo mira i ell abaixa els ulls.*)
Pren-la, noi.

MARIA: Fidel!

Van a abraçar-se, mes de cop se deturen comprenent lo dolor d'en PAU.

FIDEL: Maria.

PAU: Fes-la ditxosa, ho mereix.

FIDEL: Mes vostre amor?

PAU: Calla! Calla!

No veus que el meu cor batalla...

I tu saps que se pateix! *(Sospirant.)*

FIDEL: Gràcies doncs, la vida us dec. *(Amb expansió.)*

PAU: No em deus res. Ai, mata'm pena!

No m'oblidis, per Déu, nena,

quan alcis a Déu ton prec.

Adeu siau Joan. *(Abraçant-se.)*

JOAN: Pau! Pau!

Ja te'n vas! I te'n vas sol.

PAU: Què hi fareu! Déu així ho vol.

(Amb resignació. Abraça a FIDEL.)

Adeu Fidel.

FIDEL: Adeu siau.

JOAN: Marxa sol, ple de dolor.

Déu meu, empareu sa vida.

VADÓ: L'ocasió ara em convida. *(Detenint a PAU.)*

Vull venir amb vós.

PAU: Tu? *(Sorprès.)*

JOAN *(endevinant son pensament)*: Vadó!

VADÓ: Vós ploreu, jo també ploro, *(Amb tota l'ànima.)*

los dos nos consolarem.

Hi veniu bé?

PAU: Marxarem.

Per què vens?

VADÓ: Si aquí m'enyoro! *(Amb amor.)*

PAU: Ell també! *(Endevinant lo que sent.)*

VADÓ: Adeu Maria.

MARIA i FIDEL: Vadó.

JOAN: Vadó del meu cor.

VADÓ: Joan!

JOAN: Fill...! (*Plorant.*)

VADÓ: Assequeu lo plor. (*Plorant i rient.*)

JOAN: Tu pagues quant jo devia.

PAU: Quan sentis lo mar airat, (*A MARIA.*)
trencant de la nit la pau,
recorda't bressa una nau
que se'n diu *Lo Caritat*.
I tu recorda't, Fidel,
puix has lograt alcançar-la,
que pels tres deus estimar-la.

FIDEL: Ho prometo. (*Amb fe.*)

PAU (*anant-se amb en VADÓ*): Fins al cel.

Al moment que VADÓ va a sortir, JOAN li obra de nou los braços i ell s'hi llença, fins que en PAU termina l'escena enduent-se'l. Al veure'ls desaparèixer, JOAN, abatut per l'emoció, cau en una cadira sens poder rompre lo plor. Acuden a ell MARIA i FIDEL.

MARIA: Pare!

FIDEL: Joan!

MARIA (*veient son dolor*): Per favor!

JOAN: A veure'ls no tornarem. (*Podent a la fi parlar.*)

MARIA: Per sa sort tots pregarem.

JOAN: Fills meus! Fills meus del meu cor.

Abraçant-los.

Lo teló baixa ràpidament.

FI DEL DRAMA

ALS ACTORS

Creuria faltar mon dever si no vos donava un públic testimoni de ma gratitud per l'interès que us prenguéreu per aqueixa producció, cooperant amb vostres esforços a que alcancés un èxit com poques voltes se logra. Quan lo públic ple d'entusiasme nos cridava a l'escena, mon cor glatint de satisfacció, desitjava compreguésiu en mon rostre lo meu agraïment. Si ell no ho va saber expressar-ho, consti quan menos en l'última plana del drama que amb tan encert acoloríreu.

Dono així mateix les gràcies a la companyia del Teatre Principal, per les mostres vos donà de companyerisme; i molt particularment al digníssim primer actor D. Joaquim Garcia Parreño, per la sens igual condescendència i noble amistat que em manifestà en aquells moments de prova per tot autor.

Lo que es complau en fer-ho present vostre A. S. S. i A.

Eduard Vidal
Abril 1865